

Forsvarets stabsskole
Våren 2007

Masteroppgave

”Fjerdegenerasjons krigføring anvendt på al Qaida”

Major
Tore K. Halvorsen

Forord

Denne masteroppgaven er skrevet som et ledd i det toårige Stabs- og Masterstudiet ved Forsvarets stabsskole 2005-2007. Utdanningen har gitt meg mulighet til fordypning innenfor så vel anvendelse av militærmakt som ulike utfordringer militærmakten står ovenfor. Jeg har gjennom disse to årene tilegnet meg ytterligere kunnskap jeg åpenbart vil å stor nytte av i min videre karriere i Forsvaret. Militærteori sett i lys av de globale sikkerhetspolitiske utfordringer er ett av de områdene som fanget størst interesse. Dette reflekterer også mitt valg av tema for masteroppgaven.

I forbindelse med oppgavens tilblivelse ønsker jeg å takke oberstløytnant Palle Ydstebø ved Forsvarets stabsskole. Hans gode egenskaper som diskusjonspartner, samt hans kunnskaper og engasjement innenfor så vel sikkerhetspolitiske utfordringer som militærteori, har for meg vært en motivasjonsfaktor for valg av tema. En takk går også til Forsvarets stabsskole som la til rette for en studietur til USA, der jeg fikk mulighet til å besøke miljøet og enkelte av de menneskene som har bidratt til utvikling av teorien omtalt i studien.

En takk går også til mine to veiledere ved Forsvarets skolesenter/Institutt for forsvarsstudier, Rolf Hobson og Kåre Dahl Martinsen. Begge har gitt gode og konstruktive tilbakemeldinger underveis i prosessen. Deres rolle har bidratt vesentlig til å kvalitetssikre studien i forbindelse med metodebruk, struktur og korrekturlesning. Dette har vært en kime til inspirasjon, motivasjon og læring under arbeidet. Tilslutt vil jeg takke min familie, Anne Margrete og Henriette, for å stå ut med en som det siste halve året nesten alltid var hjemme, men sjeldent til stede.

Oslo, 1. juni 2007

Tore K. Halvorsen

Sammendrag

Verdens utvikling etter den kalde krigen, med endrede trusselbilder, frembringer tydelig behov for nye forklaringsmodeller. I den vestlige militærteoretiske diskurs omtales ofte *Fourth Generation Warfare* – fjerdegenerasjons krigføring (4G) som en av flere slike forklaringsmodeller på, og teorier om, hvilke trusler vi står ovenfor i det 21. århundre. Etter 11. september 2001 ble internasjonal terrorisme for alvor satt på den sikkerhetspolitiske agenda. I etterkant, erklærte så vel FN som NATO og EU og USA, samt en rekke andre land krig mot internasjonal terrorisme og mot terroristorganisasjonen al Qaida som stod bak angrepene.

Studiens hensikt er for det første å se nærmere på teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring, og for det andre se om denne teorien kan anvendes på den organisasjonen som kanskje representerer de største truslene for Vesten i dag, nemlig al Qaida. Problemstillingen er operasjonalisert gjennom to spørsmål:

1. Hvordan kan fjerdegenerasjons krigføring forstås?
2. Representerer den internasjonale terrorist- og nettverksorganisasjonen al Qaida et eksempel på fjerdegenerasjons krigføring?

For å svare på det første spørsmålet vil teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring bli omtalt og analysert i en bred teoretisk kontekst. De mest sentrale karakteristika ved fjerdegenerasjons krigføring kan sies å være små enheter som opererer spredt og ikke lineært. Disse slår direkte til mot motstanderens viljebaserte tyngdepunkt og gjerne innenfor motstanderens egne grenser. Skillet mellom krig og fred, stridende og sivil er helt eller delvis utvisket. Videre beskrives ikke-statlige aktører som langt på veg ikke følger tradisjonelle spilleregler for krigføring for oppnåelse av sine politiske målsettinger.

Studiens andre spørsmål indikerer at teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring i all hovedsak faktisk kan anvendes på terroristorganisasjonen al Qaida. Det er enkelte trekk ved organisasjonen som divergerer noe fra teorien, slik som oppdragsbasert ledelse og organisasjonens kapabiliteter innenfor tradisjonell geriljakrigføring. Like fullt viser studien at fjerdegenerasjons krigføring ikke kan falsifiseres som teorigrunnlag etter å ha undersøkt hvorvidt al Qaida kan representere en aktør slik teorien beskriver.

Nøkkelord:

Fjerdegenerasjons krigføring, al Qaida, Osama bin Laden, terrorisme, ikke-statlige aktører, religiøs ideologi og politiske målsettinger, ukonvensjonelle metoder og virkemidler.

Abstract

Title:

Fourth Generation Warfare applied to al Qaida

Summary:

After the cold war, many theorists around the world have developed different theories regarding security issues and future conflicts and wars. One of these theories is the Fourth Generation Warfare which came from United States Marine Corps environment in 1989. After al Qaeda's terrorist attack on 9/11-2001, international terrorism was given priority on the security agenda. The UN, EU, NATO and the United States of America and several other countries declared war on international terrorism, and war against al Qaida. The thesis discusses two basic questions:

1. How the Fourth Generation Warfare theory can be understood?
2. Does the international terrorist organization al Qaida represent an actor described within the Fourth Generation Warfare theory?

The first question is answered by analysing the theory in a broad theoretical term. The Fourth Generation Warfare theory states that the distinction between war and peace will be blurred to the vanishing point, and the distinction between civilian and military may disappear. Future war will be non-linear and will have no definable fronts. The state monopoly on warfare will diminish, and non-state actors will be the main players in future conflicts and wars. These actors will operate worldwide within a network-centric frame, and small self-sustained units are capable of conducting operations by themselves. Their methods will be characterized as unconventional, and their aim is to kill as many and cause as great damage as possible in order to seek publicity for their political aims.

The thesis' second question shows that the Fourth Generation theory mainly can apply into the terrorist organization al Qaida. There are some divergences as for example leadership through mission order and al Qaeda's ability and capability in using traditional guerrilla warfare, but the case study could not falsify the Fourth Generation theory.

Key-words:

Fourth Generation Warfare, al Qaida, Osama bin Laden, Terrorism, Non-state actors, Religious ideology and political aims, Unconventional means and methods.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	5
1.1 BAKGRUNN	5
1.2 STUDIENS HENSİKT OG SPØRSMÅLSSTİLLING	6
1.3 STUDIENS AVGRENSNING OG ANTAKELSER	6
2 Metode og design	7
2.1 VITENSKAPSTEORETISKE BETRAKTNINGER	7
2.2 DISPOSISJON	8
3 Fjerdegenerasjons krigføring	9
3.1 OMRİSS AV DISKURSEN OMKRİNG FJERDEGENERASJONS KRİGFØRING	10
3.2 FØRSTE, ANDRE OG TREDJE GENERASJONS KRİGFØRING	11
3.3 FJERDEGENERASJONS KRİGFØRING	13
3.4 UTVIKLING AV FJERDE GENERASJON KRİGFØRING	16
3.5 KRİTIKK AV FJERDEGENERASJONS KRİGFØRING	18
3.6 ANDRE VESTLIGE TEORETISKE STRØMNINGER ETTER DEN KALDE KRİGEN	20
3.7 RUSSISKE OG KINESISKE TEORETISKE STRØMNINGER ETTER DEN KALDE KRİGEN	22
3.8 FJERDEGENERASJONS KRİGFØRINGS SENTRALE KARAKTERISTIKA	24
4 Fjerdegenerasjons krigføring anvendt på al Qaida	26
4.1 OMRİSS AV TERRORISME SOM FENOMEN	27
4.2 BAKGRUNN OG OPPRINNELSEN TIL AL QAIDA	31
4.3 AKTØRPERSPEKTIVET	33
4.4 MÅLSETTINGSPERSPEKTIVET	38
4.5 METODE- OG VIRKEMIDDELPERSPEKTIVET	42
5 Konklusjon	45
5.1 HVORDAN KAN FJERDEGENERASJONS KRİGFØRING FORSTÅS?	46
5.2 REPRESENTERER AL QAIDA ET EKSEMPEL PÅ FJERDEGENERASJONS KRİGFØRING?	47
Kilder og litteratur	49

1 Innledning

”... *the most far-reaching act of judgement that the statesman and commander have to make is to establish by that test the kind of war on which they are embarking; neither mistaking it for, nor trying to turn it into, something that is alien to its nature*”

- Carl von Clausewitz (1976:88)

1.1 Bakgrunn

Militærteori har tradisjonelt hatt fokus på hva krig er, og hvordan krigen skal vinnes (Rekkedal, 2003). På bakgrunn av dette kan militærteori forstås som de grunnleggende antakelser om hvordan militære midler best kan anvendes for å oppnå en gunstig situasjon (Diesen, 2000). Den teori man har er altså avhengig av det forsvaret man har og de truslene mulige potensielle fiender representerer (Høiback, 2003). Verdens utvikling etter den kalde krigen, med endrede trusselbilder, frembringer tydelig behov for nye forklaringsmodeller. I den vestlige militærteoretiske diskurs omtales ofte *Fourth Generation Warfare* – fjerdegenerasjons krigføring (4G) som en av flere slike forklaringsmodeller på, og teorier om, hvilke trusler vi står ovenfor i det 21. århundre. Bruken av begrepet synes å være særlig utbredt innen militære og forsvarsanalytiske kretser i USA, men er også adoptert inn i militære kretser i andre vestlige land. I Norge er begrepet til stadighet blitt benyttet, eksempelvis av Norges tidligere forsvarsminister ved følgende uttalelse under en tale i Oslo militære samfunn i 2003: ”*Utfordringen er ikke minst å kunne bekjempe motstandere som benytter asymmetrisk krigføring – såkalt fjerde generasjons krigføring.*” (Devold, 2003). Kanskje er teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring et svar på det Clausewitz er inne på – nemlig et forsøk på å forstå hvordan våre motstandere vil operere og derved oppnå bedre kjennskap til hvordan neste krig eller konflikt vil forløpe?

Den 11. september 2001 slo nettverks- og terroristorganisasjonen al Qaida til mot USA. Gjennom aksjonen fikk den internasjonale terrorismen med ett en grellere karakter enn tidligere. Angrepet medførte en dreining i internasjonal politikk, og terrorisme ble for alvor satt på den sikkerhetspolitiske dagsorden. Videre medførte angrepene en økt benyttelse og tolkning av begrepet fjerdegenerasjons krigføring, så vel som begrepet internasjonal terrorisme i den vestlige verden. Er det trusler fra organisasjoner som Al Qaida som vil danne bildet for hvordan fjerde generasjons krigføring vil arte seg?

1.2 Studiens hensikt og spørsmålsstilling

Begrepet fjerdegenerasjons krigføring blir til stadighet benyttet som forklaringsmodell i artikler, publikasjoner og taler innen den vestlige militærteoretiske diskurs. Like fullt kan det synes som om begrepet blir benyttet noe upresist, noe uttalelsen til Krohn Devold kan representere.

Hensikten med denne studien er for det første å se nærmere på begrepet og teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring. Videre har som kjent internasjonal terrorisme, med terrorist- og nettverksorganisasjonen al Qaida i sentrum, bidratt til å endre den sikkerhetspolitiske agenda i den vestlige verden. Studiens andre del vil derfor omhandle hvorvidt al Qaida kan være et eksempel på aktørperspektivet beskrevet i teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring. Med dette som bakteppe vil studiens problemstilling deles i to spørsmål:

1. *Hvordan kan fjerdegenerasjons krigføring forstås?*
2. *Representerer den internasjonale terrorist- og nettverksorganisasjonen al Qaida et eksempel på fjerdegenerasjons krigføring?*

1.3 Studiens avgrensning og antakelser

Studien vil ikke omhandle en analyse av hvorvidt fjerdegenerasjons krigføring kan anses som teori eller ikke. Ei heller vil studien omhandle styrker eller svakheter ved fjerdegenerasjons krigføring som forklaringsmodell. 4G vil dog bli sett opp mot ulike teorier utviklet innenfor andre miljøer og skoleretninger i søken etter sammenfallende karakteristika med fjerdegenerasjons krigføring. Et annet aspekt studien ikke vil berøre er hvordan militærmakten bør innrettes for å stå bedre rustet overfor fjerdegenerasjons krigføring, eller hvilke eventuelle konsekvenser dette kunne medføre. Når det gjelder al Qaida, vil jeg forsøke å gi en helhetlig beskrivelse av organisasjonen, for deretter å se om sentrale karakteristika ved fjerdegenerasjons krigføring vil være sammenfallende med al Qaidas organisasjon og operasjonsmønster – og hva som eventuelt ikke vil være dekkende.

For å være i stand til å svare på studiens to spørsmål, samt oppnå tilstrekkelig dybde i analysene som foretas, er studien basert på et enkelt tilfelle, al Qaida. Dette innebærer at studien, med bakgrunn i en aktør, søker å identifisere signifikante trekk for å se om teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring kan anvendes på denne spesifikke organisasjonen. Al Qaida vil bli forsøkt fremstilt på en utfyllende måte slik at det etableres en helhetsforståelse for organisasjonen, for på en dypere måte kunne analysere denne aktøren ved hjelp av teorien.

2 Metode og design

Hensikten med dette kapittelet er å beskrive hvordan arbeidet med studien har blitt gjennomført, og hva som har påvirket studiens form. Innledningsvis vil det bli redegjort for noen vitenskapsteoretiske betraktninger omkring studien, og hvilke følger dette har fått for studiens design. Deretter vil det bli redegjort for selve forskningsdesignet, samt hvordan datakvalitet og reliabilitet er forsøkt ivaretatt under arbeidet med studien.

2.1 Vitenskapsteoretiske betraktninger

Teori som begrep kan beskrives som uklart og mangetydig, og benyttes på ulike måter innenfor så vel vitenskapen som ved dagligtale (Kvernbekk, 2002). Like fullt kan teori sies å være en forklaring av sammenhenger mellom begreper innen et sett av antakelser og forutsetninger (Bacharach, 1989). Videre kan teori ses som en forenkling av virkeligheten som har til hensikt å øke vår forståelse av omverden (Jackson, Sørensen, 2003). Militærteori kan i forlengelsen av dette ses på som et analytisk verktøy for å forstå et fenomen med militær tilknytning (Widén og Ångström, 2004). Fjerdegenerasjons krigføring omtales og betraktes i den amerikanske diskursen som en militærteori. Dette til tross for at 4G ikke er representert som et egen forskningsfelt, ei heller at teoriens generasjonsinndeling representerer en vanlig metodisk innretning for å beskrive en evolusjonær utvikling innenfor krigføring. Teorien er utviklet i miljøet knyttet til United States Marine Corps (USMC), og har også hovedsakelig blitt debattert og videreutviklet i dette miljøet. USMC er sammen med US Army, US Air Force og US Navy en av fire forsvarsgrener i det amerikanske forsvaret, og hver av disse har sine egne teoriproduserende miljøer. Historisk har amerikanerne hovedsakelig gjennomført sine militære kampanjer gjennom styringslinjer direkte til de ulike grener. Dette fokuset på respektive grener har fostret en institusjonalisert konkurranse om både oppgaver og tildeling av ressurser, noe som fortsatt gjenspeiles i forholdet mellom disse. Et eksempel på dette er debatten omkring teorien *Effect-Based Operations*, som omhandler et mulig operasjonskonsept for militære styrker. Teorien er opprinnelig utviklet i miljøet knyttet til US Air Force, og følgende uttalelse kan illustrere konkurransen mellom de ulike forsvarsgrenene: *"To many senior leaders in the US Army, the concept of effect-based operations is another attempt by strategic bombing advocates to line Air Force coffers at the expense of land forces"* (Cheek, 2002:73). Med åpenbar mistanke om ulike interessegrupperingers mulige skjulte agendaer og for å ivareta en objektiv kildekritisk analyse av teorien, velges derfor en bredt teoretisk kildetilfang når problemstillingens første spørsmål skal besvares. Det er gjennomført søk og analyser i miljøer både utenfor USMC og

USA for å peke på likhetstrekk og sammenfallende karakteristika mellom ulike andre teorier utviklet etter den kalde krigen, og fjerdegenerasjons krigføring. Studiens første del kan derfor ses på som en evaluering og en analyse av teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring i en teoretisk kontekst.

For å evaluere teori har den norske statsviteren Ottar Hellevik (2002) identifisert to primære kriterier som teorier kan evalueres mot, nemlig falsifisering og brukbarhet. Falsifisering har bakgrunn den i kjente vitenskapsteoretiker Karl Poppers påstander om at teorier aldri kan bevises å være riktig, det kan kun bevises at de ikke er riktige (Popper, 1959). Brukbarhet kan derimot betraktes som broen som binder sammen teori og forskning. En teori er brukbar dersom den kan forklare og predikere (Hellevik, 2002). Et annet perspektiv i en forskningsprosess er gyldighet. Denne er avhengig av hva som er målt eller stilt opp for sammenlikning, og om dette representerer egenskaper en ønsker problemstillingen skal gi svar på (Leonard, 1991). Hvorvidt teorien er gyldig i andre kontekster enn den som undersøkes, er derimot vanskelig å slå fast (Jacobsen, 2005). På bakgrunn av teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring vil det bli identifisere tre sentrale karakteristika. Disse vil bli benyttet som analyseverktøy for å se om teorien kan appliseres på terroristorganisasjonen al Qaida, og således belyse anvendeligheten til 4G. I lys av valgt tilfellestudie er fokuset på gyldighet avgjørende. Dette innebærer at analysen omkring al Qaida må gjenspeile og avdekke relevante trekk som kan ses opp mot fjerdegenerasjons krigførings sentrale karakteristika. Er dette tilfelle, kan teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring ikke falsifiseres på bakgrunn av studiens spesifikke analyse av al Qaida. Tilnærmingen til problemstillingens andre ledd, er dermed å teste fjerdegenerasjons krigførings brukbarhet og gyldighet sett opp mot al Qaida.

2.2 Disposisjon

Begrepet fjerdegenerasjons krigføring er som tidligere omtalt lite benyttet i trykte kilder. Studiens utgangspunkt er den opprinnelige artikkelen vedrørende fjerdegenerasjons krigføring i USMCs offisielle tidsskrift *Marine Corps Gazette*, skrevet av William S. Lind, Keith Nightengale, John F. Schmitt, Joseph W. Sutton og Gary Wilson. Det blir i studien redegjort for teoriens teoretiske rammeverk, dens utvikling og de kritiske innvendinger fjerdegenerasjons krigføring er møtt med frem til i dag. Deretter vil det bli skissert sammenfallende karakteristika innenfor ulike teorier utviklet ved andre miljøer enn USMC, så vel amerikanske og europeiske som russiske og kinesiske. Kapitlet vil avslutningsvis gi svar på problemstillingens første spørsmål som omhandler hvordan fjerdegenerasjons krigføring kan forstås, samt skissere tre

sentrale karakteristika som skal fungere som analyseverktøy for den videre studien. Del to av studien vil ta utgangspunkt i en deskriptiv beskrivelse av nettverks- og terroristorganisasjonen al Qaida og deretter sammenstille sentrale trekk ved organisasjonen opp mot de nevnte karakteristika fjerdegenerasjons krigføring representerer. Kapitlet avsluttes med å gi svar på hvorvidt al Qaida kan representere en aktør beskrevet innenfor 4G, altså et svar på studiens andre spørsmål.

Studiens styrke kan karakteriseres gjennom den vide teoretiske tilnærming til fjerdegenerasjons krigføring. Den operasjonaliserer begrepet og fenomenet basert på et bredt teoretisk referanseramme, og i neste steg tester disse mot al Qaida. På samme tid, kan den skisserte styrken også representere studiens svakhet. Siden fjerdegenerasjons krigføring er lite benyttet som begrep og fenomen innen ulike forskningsmiljøer, kan selve teorien fremstå som svak. Ved å sammenstille sammenfallende karakteristika opp mot andre teorier kan dette bidra til å underbygge fjerdegenerasjons krigføring, og dermed fremstille 4G som mer fundert og underbygget enn den egentlig er. Et annet aspekt er kildepåliteligheten omkring al Qaida. Organisasjonen fremstår som lite åpen, og følgelig representerer dette utfordringer i forhold til ulike faktas troverdighet. For å utjevne dette, samt skape dybde i analysene omkring al Qaida, har det vært benyttet ulike kilder i søken etter pålitelighet.

3 Fjerdegenerasjons krigføring

På bakgrunn av studiens todelte problemstilling, vil hensikten med en analyse og drøfting omkring fjerdegenerasjons krigføring være todelte. For det første vil det omhandle fjerdegenerasjons krigføring for å se nærmere på hvordan den kan forstås, og for det andre operasjonalisere 4G gjennom sentrale karakteristika som siden skal benyttes som analyseverktøy for studiens andre del. Teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring vil bli analysert gjennom å beskrive miljøet 4G kommer fra, dens bakgrunn og opprinnelse, samt videreutvikling og kritikk. Videre vil ulike teoretiske strømninger utviklet etter den kalde krigen bli omhandlet i lys av de ulike karakteristika fjerdegenerasjons krigføring består av. Bakgrunnen for dette er at fjerdegenerasjons krigføring beskriver globale aktører, og hensikten vil derfor være å se om andre teorier fra ulike miljøer og skoleretninger til en viss grad er sammenfallende i sitt innhold med 4G. Det teoretiske fundament omkring fjerdegenerasjons krigføring blir på denne måten satt i en bredere teoretisk ramme, samt bidra til å styrke analysens troverdighet i forhold til den omtalte institusjonaliserte konkurransen mellom ulike miljøer innenfor det amerikanske forsvaret.

3.1 Omriss av diskursen omkring fjerdegenerasjons krigføring

Offiserer har til alle tider vært opptatt av å forbrede seg best mulig til neste konflikt eller neste krig. Spørsmålet som da står sentralt er hvordan en væpnet konflikt i fremtiden vil se ut, hvilke karakteristiske trekk og egenskaper den vil ha, samt hvilke former og etter hvilke metoder den vil bli utkjempet. All den tid dette er spørsmål som fanger interessen til flere miljøer enn det rent militærfaglige, har det de senere år blitt utviklet ulike teorier fra forskjellige miljøer om hvordan fremtidige konflikter og kriger vil forløpe. Fjerdegenerasjons krigføring er en slik fremsatt teori som omhandler hvilke karakteristika, metoder og egenskaper som vil prege neste konflikt og krig. USA kan sies å være det landet som har utviklet flest av disse ulike teoriene selv om også representanter fra andre land har bidratt med så vel sammenfallende som kritiske teorier. Når man omtaler USA i en teoretisk setting som vedrører fremtidige konflikter og kriger, innebærer ikke dette at det er et felles miljø som står bak utviklingen av ulike teorier. For det første er teorier omkring slike tema viktige områder innenfor ulike sivile skoleretninger og andre miljøer enn de rent militærfaglige. Dette innebærer at andre enn fagmilitære omhandler spørsmål om fremtidige konflikter og kriger, samt at sivile forskere i større grad enn tidligere bidrar inn i den militærteoretiske diskurs. For det andre er ikke den militærfaglige diskurs innenfor USA ensartet. De ulike forsvarsgrener har sine egne forsknings- og utdanningsmiljøer, der fremtidsperspektivet blir kontinuerlig debattert. De ulike miljøorienterte diskursene har i stor grad foregått gjennom deres respektive offisielle tidsskrifter, og har bidratt til en forsvarsgrenvis forankring av ulike teorier. Dette har medført at kritikk og videreutvikling av ulike teorier i hovedsak har foregått innenfor de ulike forsvarsgreners miljø, og det er påfallende kritiske orienterte bidrag som fra tid til annen kommer når representanter fra en forsvarsgren skal kommentere teorier utviklet i en annen forsvarsgren.

Den amerikanske sivile teoretikeren William S. Lind bidro sterkt i den amerikanske diskursen på 1980-tallet omkring manøverkrigføringsteori i USA, og han ble ansett som en viktig bidragsyter i US Army's overgang fra tradisjonell slitasjekrigføring til manøverkrigføring (Lock-Pullan, 2006). Lind følte selv han ikke ble tilstrekkelig hørt og akseptert i dette arbeidet, samtidig som US Army's tilnærming til manøverkrigføringsteori divergerte fra hans eget syn på hvordan denne burde forstås. Han henvendte seg derfor til United States Marine Corps (USMC) universitets- og kompetansemiljø i Quantico, som ble oppfattet som mer åpen for kritikk og innovativ tenkning. Lind rettet der sin innsats mot hvordan det militærteoretiske grunnlaget kunne forstås av offiserer innenfor USMC. Dette arbeidet resulterte i boken *Maneuver Warfare Handbook*. Hensikten var å gi en praktisk tilnærming til hvordan manøverkrigføring kunne appliseres på krigføring, samt en spore til videre tenkning og akademiske studier for

marineinfanterioffiserer (Lind, 1985). Gjennom dette arbeidet ble Lind anerkjent i USMC, og har siden bidratt med en rekke artikler i deres offisielle tidsskrift *Marine Corps Gazette*. Dette resulterte i at han ble hedret av tidsskriftet ved å få tittelen Marine Corps Gazette Distinguished Author i 1999. William Lind har ingen formell tilknytning til USMC, men har siden 80-tallet bidratt med militærfaglige og militærteoretiske artikler og innspill sammen med flere offiserer fra USMC, og har med dette hatt en viss innflytelse på ulike debatter. Lind har de senere år provosert mange med sine høyre-radikale politiske og kulturelle synspunkter, noe som plasserer ham langt til høyre i den amerikanske samfunnsdebatten (Blucher, 2002). Det er fra miljøet rundt USMC at tankene og teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring ble utviklet. Senere bidragsytere rundt fjerdegenerasjons krigføring har også hovedsakelig sitt utspring herfra. Disse har kommet gjennom ulike studier og oppgaver skrevet ved utdanningsinstitusjonen i Quantico, samt enkelte publikasjoner i *Marine Corps Gazette*. Med unntak av enkelte kritiske bidragsytere fra US Army har diskursen omkring fjerdegenerasjons krigføring i all hovedsak hatt sitt utspring i USMCs miljø.

3.2 Første, andre og tredje generasjons krigføring

Under arbeidet med *Maneuver Warfare Handbook* utviklet Lind et teoretisk rammeverk der han skilte mellom tre generasjoner krigføring. Dette var ment som et pedagogisk utgangspunkt for hans forelesninger og publikasjoner omkring manøverkrigføring (Lind, samtale 2007).

Argumentasjonen baserte seg på en tidslinær evolusjon innen krigføring, der de ulike skiftene av generasjoner representerte fundamentale endringer. Lind ble stadig utfordret på hvordan fjerdegenerasjons krigføring ville se ut (Lind, 2004). Etter en tids tenkning, og sammen med fire andre forfattere fra miljøet omkring USMC, så artikkelen vedrørende fjerdegenerasjons krigføring dagens lys (Lind, Nightengale, Schmitt, Sutton, Wilson, 1989). Gjennom artikkelen *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation* tok forfatterne utgangspunkt i det allerede utviklede rammeverk av generasjoner, derav også navnet fjerde generasjon krigføring. Tilnærmingen var et forsøk på å beskrive hvilke potensielle motstandere det kunne tenkes USA ville stå ovenfor i fremtiden, samt hvordan disse ville operere for å nå sine målsettinger. Hensikten var å bidra i en debatt omkring hvordan den neste krig ville forløpe, og på den måten bidra til at militærmakten kunne forbrede seg på best mulig måte. Manøverkrigføring ville ikke være den dominerende formen for krigføring ved fremtidige konflikter og kriger, mente Lind og hans medforfattere.

Lind et. al. (1989) regner førstegenerasjons krigføring fra freden i Westfalen i 1648, der nasjonalstatens monopol på krigføring ble nedfelt, og frem til om lag 1860. Perioden reflekterer

Napoleons folkekriger og de prøyssiske industrialiserte kabinettkriger på 1700- og 1800 tallet. Taktikken var lineær, altså sekvensiell og orientert i linjer og rekker, for å utnytte våpnenes effektivitet maksimalt. Videre kjennetegn var lavt utdannede massearmeer med grunnlag i vernepliktige, der drill var nødvendig for utøvelse og personellmessig volum utgjorde effekt.

Andregenerasjons krigføring vokste primært frem gjennom den teknologiske og industrielle utvikling, og varte frem til og med første verdenskrig. Jernbane, riflete våpen, maskingevær og artilleri representerte vesentlige utviklingstrekk i denne perioden. Dette medførte at ild og bevegelse i større grad enn tidligere måtte samordnes. Kraftsamling av ild erstattet kraftsamling av soldater, og operasjonskonsepter basert på ild og bevegelse så dagens lys. Den teknologiske utviklingen er imidlertid ikke tilstrekkelig for å forklare fremveksten av andregenerasjons krigføring. Den vokste også frem av et samfunn preget av den industrielle revolusjonen. Samfunnet var i stand til å understøtte denne type krigføring, samt å tåle de enorme personelltapene på slagmarken (Hammes, 1994). Opprettholdelsen av lineær taktikk videreføres, men det utvikles i perioden nye ideer omkring krigføring der kvantitative størrelser fortsatt fremholdes. Perioden kjennetegnes av industrialiserte kriger og slitaskrig, med første verdenskrig som det outrerte eksempel.

Tredjegerasjons krigføring var delvis en respons på en ytterligere utvikling av teknologi. Stridsvognen, bombefly og en økning av ildkraft på slagfeltet representerer generasjonens hovedelementer, og hadde sitt utspring under første verdenskrig. Det vesentlige ved overgangen fra andregenerasjons til tredjegerasjons krigføring mener Lind et. al. (1989) er ideene og tankene rundt krigføring. Taktikken baserer seg på manøver snarere enn slitasje, og er i hovedsak ikke-lineær. Drivkraften bak denne utviklingen var tyskerne etter første verdenskrig, gjennom det vi dag kjenner som Blizkrieg eller manøverkrigføring (Lind, 2004). Bakgrunnen var hovedsakelig tyskernes dårlige økonomi etter første verdenskrig, samt de strenge militære restriksjoner i Versailles-traktaten etter første verdenskrig. Krigføring var avhengig av nye ideer, og disse baserte seg på å utmanøvrere motstanderen snarere enn å møtes frontalt. Taktikken var blant annet å penetrere motstanderens linjer og deretter angripe hans bakre områder som tradisjonelt hadde større problemer med å forsvare seg. Deretter skulle det videre angrepet ruller opp mot motstanderens fremre områder, og således ødelegge hans evner til videre krigføring. Med denne tilnærmingen blir tid, tempo og overraskelse vesentlig prinsipper i krigføringen, ikke bare rommet som tidligere. Dette skulle bidra til kollaps hos motstanderens militære apparat, som igjen skulle bidra til seier.

3.3 Fjerdegenerasjons krigføring

Artikkelen som omhandler fjerdegenerasjons krigføring ble trykket høsten 1989, rett etter murens fall i Berlin. Hensikten med artikkelen var å belyse hvilke potensielle motstandere det kunne tenkes at USA ville stå ovenfor etter den kalde krigens slutt, samt hvordan disse ville operere for å nå sine målsettinger. Artikkelen var ment som et bidrag til hvilke forutsetninger og scenarier USA burde legge til grunn for de neste kriger og konflikter de kunne bli involvert i. Lind et. al. benyttet det tidligere omtalte historiske rammeverk bestående av de tre foregående generasjoners krigføring som bakteppe for forfatterens tanker omkring fjerdegenerasjons krigføring. Som ved tidligere skifter, vil det også ved overgangen til fjerdegenerasjons krigføring være sentrale ideer fra foregående generasjoner som enten forsterkes eller avtar betydelig. Disse ideene var *mission orders*, *centralized logistics*, *maneuver* og *collapsing the enemy internally*. *Mission orders* kan oversettes med oppdragstaktikk, og vil i stor grad endres ved overgangen til 4G. Det geografiske nedslagsfeltet for aksjoner og angrep vil ikke lenger være begrenset av definerte krigsområder ved 4G, og aktørene som beskrives vil ha en helhetlig tilnærming til sine motstandere. Dette innebærer at de vil søke å treffe motstandere der påvirkningen ovenfor de politiske beslutningstakere er størst. Til forskjell fra tidligere generasjoners krigføring, der ulike staters militærmakt ble stilt opp mot hverandre, vil aktører innen 4G søke å påvirke andre elementer i samfunnet hos sine motstandere. Således vil små grupperinger av stridende, under skjul som sivile, kunne operere relativt fleksibelt langt unna sine oppdragsgivere på basis av intensjonsbasert ledelse. Videre vil dette innebære en markant nedtoning av det tradisjonelle behovet for *centralized logistics*, siden de desentraliserte grupperingene i større grad må basere seg på egen evne til å operere med det som kan skaffes tilveie lokalt. Dette er gjerne innenfor motstandernes geografiske områder, på hans egen jord. Dette innebærer også at begrepet *maneuver* vil endres radikalt innenfor fjerdegenerasjons krigføring. Manøver vil fortsatt være et viktig prinsipp for de stridende i 4G, men på en annen måte enn tidligere. Her vil det være i betydningen små manøverorienterte spredte styrker, ikke i organiserte større forband som ved tredjegerasjons krigføring. Videre vil systemkollaps fortsatt være en sentral målsetting, men her i betydningene internt systemkollaps, snarere enn fysisk ødeleggelse. Tankesettet rundt fjerdegenerasjons krigføring handler om å se hvordan motstandere vil oppnå sine målsettinger. Lind et. al. uttaler:

”In broad terms, fourth generation warfare seems likely to be widely dispersed and largely undefined; the distinction between war and peace will be blurred to the vanishing point. It will be non-linear, possibly to the point of having no definable battlefields or

fronts. The distinction between “civilian” and “military” may disappear. Actions will occur concurrently throughout all participants’ depth, including their society as a cultural, not just physical, entity.” (Lind et. al., 1989:23).

Mange av de beskrevne elementene er gjenkjennbare i tredje generasjons krigføring, men ved overgangen til 4G aksentueres disse betydelig. Fjerdegenerasjons krigføring beskriver ikke-statlige aktører som langt på vei ikke følger det vi i Vesten omtaler som tradisjonelle spilleregler for krigføring. Begrepet tradisjonelle spilleregler innebærer at man følger de regler og konvensjoner det internasjonale samfunnet har besluttet skal være gjeldende ved krig. Videre beskrives små enheter som opererer spredt og ikke-lineært, og skillet mellom krig og fred, stridende og sivile er helt eller delvis utvisket. Aktører beskrevet innenfor fjerdegenerasjons krigføring slår direkte til mot motstanderens viljebaserte tyngdepunkt og gjerne innenfor motstanderens egne territorier. Dette innebærer at krigen ikke lenger vil ha noen fronter eller slagmark i tradisjonell forstand. Alle tilgjengelige nettverk benyttes; politiske, økonomiske, sosiale og militære, i den hensikt å påvirke politiske beslutningstakere til å innse at kampen vil være for kostbar å fortsette. De to sentrale utviklingstrekk som muliggjør en overgang til en ny generasjon krigføring, beskrives av Lind et. al. som teknologi- og idéutvikling.

Den første utviklingslinjen ved fjerdegenerasjons krigføring er den teknologidrevne. Utviklingen av nye våpensystemer medfører et potensial der mindre enheter kan oppnå større effekter enn tidligere, og disse vil ikke være avhengige av motivet for handlingen. Den tradisjonelle inndelingen av stridsfeltet, gjennom fremre og bakre områder erstattes med militære og sivile mål. Utpekte mål kan taes ut ved hjelp av intelligente soldater med høyteknologiske våpen som opptrer spredt over store geografiske områder. Videre beskrives en sammensmelting av det strategiske og det taktiske nivået, med bakgrunn i at målene kan omfatte motstanderens politiske ledelse og struktur, samt det sivile samfunnet generelt. Uttrykk som den taktiske statsminister og den strategiske soldat kan fremstå som metafor på at de tradisjonelle nivåene er under press. Teknologien gir altså nye muligheter, men medfører også at nye sårbarheter avdekkes. Det blir derfor viktig å beskytte eget samfunn. En mulig konsekvens beskrives som en radikal endring i hvordan militære styrker er organisert og strukturert. Et annet perspektiv i samme retning er at konvensjonelle militære maktmidler ikke lenger vil kunne håndtere en slik motstander, og således senke terskelen for bruk av masseødeleggelsesvåpen mot aktører beskrevet innenfor 4G. Psykologiske operasjoner kan bli en dominerende faktor på så vel strategisk som operasjonelt nivå, gjennom å anvende informasjonsteknologien til å påvirke motstanderens hjemmeopinion for å skaffe moralsk støtte for sine strategiske målsettinger. Et

annet element innenfor den teknologidrevne linjen er informasjonsteknologi, herunder muligheter for bruk av media for spredning av målsettinger. Dette muliggjør økt koordinering av organisasjonens evne til å opprettholde mindre grupperinger som opererer selvstendig, samt økt evne til å koordinere deres operasjoner og aksjoner. Media og informasjonsteknologi kan således oppleves viktigere og som et kraftigere medium enn militære forband og militære maktmidler.

Den andre utviklingslinjen ved fjerdegenerasjons krigføring er den idédrevne. Lind et. al. legger til grunn at den vestlige verden i moderne tid har dominert utviklingen av krigføring, men at andre aktører nå begynner å gjøre seg gjeldende – først og fremst innenfor islamske og asiatiske kulturer. Disse må ty til nye ideer omkring sine metoder for krigføring for å oppnå sine strategiske målsettinger, all den tid ingen andre aktører kan måle seg med USAs teknologiske overlegenhet. Denne utviklingslinjen eksemplifiseres gjennom terrorisme. De norske terroristforskerne Lia og Hansen gir følgende definisjon av terrorisme:

”A calculated generation of fear of damage or death among a group generated through the use or threatened use of violence...by any actor with varying motives. Terrorism is a manner of fighting that distinguishes itself from guerrilla warfare in that it seeks to influence civilian targets and in that it employs means that are not proportionate to the victims of terrorist attacks.”(Lia og Hansen, 1999:10).

Terrorisme kan ikke forstås som noe nytt fenomen, men kan sies å ha fått ny aktualitet gjennom fjerdegenerasjons krigføring. Organisasjoner som benytter terrorisme kan ledes gjennom oppdragstaktikk med kjente målsettinger, men utøvelsen og valg av midler kan være desentralisert. Tilnærmingen er spredt og omfatter motstanderens brede samfunnslag. Innenfor den idédrevne utviklingslinjen beskriver Lind et. al. små enheter som med få ressurser oppnår store effekter gjennom nøyaktig planlegging av hvor og når en terroraksjon skal gjennomføres. Dette beskrives som manøver, men altså har fått et helt nytt innhold enn ved tredjegerasjons krigføring. Ved å avdekke motstandernes svakheter, kan slike aksjoner bidra til å snu motstandernes styrke mot seg selv. Dermed kan det oppleves for kostbart å fortsette krigen mot aktører som benytter virkemidler av denne typen. Videre fremheves det at den militære kultur, basert på grader, orden og disiplin kan stå i et motsetningsforhold til en slik type krigføring og i det miljøet den føres. Under første generasjons krigføring var dette av avgjørende betydning for opprettholdelse av orden på slagfeltet. Det påvises at det allerede i andre generasjons krigføring ble en utfordring, all den tid slagfeltet ikke lenger bar preg av denne type orden.

Terroristorganisasjoner kommer fra andre deler av verden og er ikke preget av den samme

organisasjonskulturen, noe som kan være et dilemma for nasjonalstater innenfor den vestlige kulturen hevder Lind og hans medforfattere.

3.4 Utvikling av fjerde generasjon krigføring

Selv om teorien omkring 4G så dagens lys i allerede i 1989, ble ikke fjerdegenerasjons krigføring omtalt som begrep i den amerikanske diskursen før etter fem år. Den første som tok opp tankene fra fjerdegenerasjons krigføring var Thomas X. Hammes, gjennom en artikkel i *Marine Corps Gazette* i 1994. Oberst Hammes har en lang karriere bak seg innenfor USMC, og har bidratt sterkt til debatten som har fremmet utviklingen av fjerdegenerasjons krigføring. Han påpeker at nasjonalstaten fortsatt vil være en viktig aktør, men dens betydning vil reduseres fordi andre aktører gjør seg stadig mer gjeldende og presser nasjonalstaten så vel ovenfra som nedenfra i en globalisert verden. Presset ovenfra representeres gjennom internasjonale aktører som Forente Nasjoner, North Atlantic Treaty Organization (NATO) og den Europeiske Union, mens nasjonalstaten presses nedenfra av subnasjonale grupperinger som til eksempel kurdere, palestinere og baskere. I tillegg legger stadig flere transnasjonale og internasjonale grupperinger press på nasjonalstaten, slik som for eksempel store mediaorganisasjoner, religiøse bevegelser og trosretninger, terroristorganisasjoner og narkotikakarteller. Disse forsøker alle å løfte egne målsettinger fra den nasjonale til den internasjonale arena (Hammes, 1994). Dette utviklingstrekket støttes av flere andre USMC offiserer. I en artikkel i *Marine Corps Gazette* i 2001 kom følgende uttalelse: ”*Fourth generation warfare emerges from a broad range of destabilizing factors ranging from borderless regional gangs to attacks on financial infrastructure by international organized crime.*”(Wilson, Bunkers, Sullivan, 2001:74). Slike ikke-statlige aktører som opererer innenfor spekteret fjerdegenerasjons krigføring vil gjennomføre offensive aksjoner mot sine motstandere fra tid til annen. Videre vil disse aksjonene ha til hensikt å treffe motstandernes ulike samfunnslag og ulike virkeområder, ikke bare på det fysiske plan, og gjerne innenfor motstanderens egne grenser (Grossman, 2001). Målsettinger til aktører som praktiserer fjerdegenerasjons krigføring, er å skape kaos, frykt og sosial kollaps fra innsiden av motstandernes samfunnsstruktur (Wilcox, Wilson, 2002). Teknologiens betydning for utviklingen av krigføring vil være begrenset siden de fleste aktører man ser for seg innenfor 4G ikke har tilstrekkelige ressurser eller besitter nødvendig kunnskap for å utvikle teknologi som er på høyde med USA og Vestens nivå. Like fullt fremheves det at informasjonsteknologien er av avgjørende betydning. Spredning av uformell informasjon mellom samfunn bidrar til svakere binding mellom nasjonalstaten og dens innbyggere og sterkere bånd til sub- og transnasjonale, etniske, religiøse og kulturelle grupper (Hammes, 2006).

Lind et. al. presenterte i 1994 en oppfølgende artikkel i *Marine Corps Gazette* sammen med to av de opprinnelige forfatterne (Lind, Schmitt, Wilson, 1994). Lind et. al. vektlegger den idédrevne utviklingen skissert i den opprinnelige artikkelen, og nedtoner den teknologidrevne. De anser tre sentrale utviklingstrekk som bakteppe og grunnlaget for fjerdegenerasjons krigføring: "...the nation-state's loss of its monopoly on war, the return to a world of cultures in conflict, and "multiculturalism" in the United States, which is to say the abandonment of Judeo-Christian, Western culture and values here at home." (Lind et. al., 1994:34). Videre vil det være en målsetting for de ikke-statlige aktørene å ramme en stats maktstruktur uten å gå til direkte konfrontasjon mot dens militærmakt. Det synes å være to forhold omkring dette. For det første er ikke-statlige aktører teknologisk underlegne, og ved en direkte konfrontasjon mot en teknologisk overlegen militærmakt vil utfallet være gitt på forhånd. Det andre forholdet er at det høye teknologiske nivået hos vestlige stater også avdekker nye sårbarheter. Dette kan være spredning og utveksling av informasjon på tvers av landegrenser, større muligheter for desentralisert planlegging og ledelse av operasjoner, økt tilgang informasjon for utvikling og anskaffelse av eksplosiver, samt tilgang til informasjon om hvilke teknologi vestlige land benytter og deres åpenhet om egne svakheter (Lind, 2004). Videre beskrives det at aktører innenfor fjerdegenerasjons krigføring vil benytte kjent teknologi, men utnytte denne på nye fantasifulle og sofistikerte måter (Wilson et. al., 2001). Dette er syn som også støttes av Gould og Spinneys internettartikkel (2001) gjennom følgende uttalelse: "It [fourth generation warfare] allows the politically weak to bypass the capacity of the state to protect itself through the use of conventional military means." Imidlertid advarer William S. Lind mot å se på fjerdegenerasjons krigføring som kun terrorisme, som begrepet ukonvensjonelle virkemidler ofte refererer til. Terror, mener han, er en teknikk som fremstår som en av mange som nyttes innenfor 4G (Lind, 2005). Like fullt påpeker flere bidragsyttere innenfor debatten omkring 4G at såkalte terroristorganisasjoner er adekvate aktører innenfor fjerdegenerasjons krigføring, gjennom bruk av ukonvensjonelle metoder som terrorisme mot sivile som virkemidler (Wilcox, Wilson, 2002 og Hammes, 2005). Således handler en seier ikke lenger om å vinne militært men snarere ødelegge motstanderens politiske vilje med alle tilgjengelige virkemidler (Hammes, 2006). 4G innebærer altså en kamp om viljer, noe som ikke kan karakteriseres til å være en ny erkjennelse om krigføring og krigens natur. De vesentlige forskjellene fra tidligere er derimot at politisk nivå involverer transnasjonale, nasjonale og subnasjonale organisasjoner og nettverk. Videre benytter disse ulike aktørene ulike virkemidler for å påvirke sine motstanderes beslutningstakere, gjerne såkalte ukonvensjonelle virkemidler, som har til hensikt å bryte ned motstanderens vilje (Hammes, 2005).

Tid er et element som har kommet inn i den amerikanske diskursen omkring fjerdegenerasjons krigføring i de senere år. Innenfor fjerdegenerasjons krigføring vil aktører ha et helt annet tidsperspektiv enn hva vesten tradisjonelt har fokusert på hva gjelder krig og krigføring. Vestlige stater vil møte motstandere som har måloppnåelsesperspektiv på over tiår, kanskje så mye som opptil hundre år (Hammes, 2006). Mao Tse Tungs kamp i Kina er et historisk eksempel på en aktør som opererte innenfor rammen av det vi i dag kan kalle fjerdegenerasjons krigføring, mener offiseren Myke Cole (2005). Bakgrunnen til dette eksemplet ligger i hans argumentasjon om at fjerdegenerasjons krigføring i hovedsak handler om en ny type geriljakrigføring, samt at denne har et annet tidsperspektiv enn tidligere generasjoner krigføring. Ordet gerilja har sin opprinnelse fra det spanske ordet guerra og betyr liten krig. Mao Tse-Tung utviklet det vi kan kalle moderne geriljakrigføring til å bli en effektiv form for krigføring. Taktikkens essens var å trekke seg tilbake fra en fremrykkende fiende, forstyrre fienden når han slo leir ved nålestikksangrep, angripe fienden når han var trøtt og utmattet, samt forfølge fiender som trakk seg tilbake eller flyktet. Målsetningen med krigføringen var en politisk revolusjon, og verktøyet var geriljakrig (Johnson, 1982). Cole får ikke støtte i beskrivelsen av at fjerdegenerasjons krigføring bør forstås som en moderne form for geriljakrigføring, men hans argument omkring tid og tidsaspektet er holdbar. Det tok over tyve år før Mao seiret i Kina, og enda lenger før kommunistene overtok makten i Indokina. Coles argumentasjon for at aktører innenfor fjerdegenerasjons krigføring opererer innenfor en annen tidsdimensjon enn hva vestlige stater tradisjonelt har gjort når det gjelder kriger og konflikter, støttes av både Lind (2005) og Hammes (2005, 2006). Går man inn i kriger og konflikter mot aktører som opererer innenfor fjerdegenerasjons krigføring, bør man utvise tålmodighet. Målsettinger, metoder og virkemidler aktørene opererer med innenfor 4G, bør gjenspeiles i så vel ambisjoner som innsatser av ulike virkemidler hevder de.

3.5 Kritikk av fjerdegenerasjons krigføring

Å skille mellom løse tanker og det som kan kalles teori er ingen enkel oppgave. I en militær kontekst vil dette spørsmålet omhandle å skille militærteori fra militær tenkning. De svenske forskerne ved Försvarshögskolan, Jerker Widèn og Jan Ångström (2004) har uttrykt at forholdet mellom militær tenkning og militærteori kan uttrykkes som at alle teorier er tanker, men alle tanker er ikke teorier. Og det er nettopp her fjerdegenerasjons krigføring har møtt sterk kritikk. USMC offiseren Kenneth McKenzie Jr. uttrykte i sin kritikk i *Marine Corps Gazette* at 4G som teorigrunnlag kan anses som irrelevant på bakgrunn av den teoretiske metoden og mangel på faktaunderbygging. Hans hovedargument omhandler begrepet og begrepsbruken omkring ulike

generasjoner krigføring, og han setter søkelyset på historieløsheten til forfatterne som hevder at en ny type krigføring starter etter Westfallenfreden i 1648. Det ble da beviselig også bedrevet krigføring før dette tidspunkt, og det i en ramme som faktisk er gjenkjennbar til dags dato. Om ikke krigene før 1648 var totalt uorganisert og usivilisert, slik forfatterne bak fjerdegenerasjons krigføring hevder, er deres argumentasjonsrekke misvisende om ikke ødelagt (McKenzie Jr., 1993). Denne argumentasjonen støttes av USMC offiseren Robert J. Bunker, som mener teorien mangler et objektivt og kritisk historisk fundament, og dermed i beste fall misvisende (Bunker, 1996). I samme spor følger offiserene og militærteoretikerne fra USMC, Mark Bean (1995) og David Szelowski (2003). De påpeker begge en svært grunn og svak systematisk analyse av de bakenforliggende faktorer for teorien, samt dens periodiserte inndeling. Å portrettere krigføring innenfor generasjoner innebærer at hver nye generasjon bygger på den foregående. Dette innebærer at 4G er fundert på en tidslinær og evolusjonær utviklingslinje. Slike generelle tendenser er svært vanskelige å identifisere ved krigføring fordi nye signifikante utviklingstrekk skjer parallelt med bestående karaktertrekk og metoder. En av få bidragsytere utenfor miljøet i USMC, nemlig militærteoretikeren, historikeren og offiseren Antulio Echivarria II fra US Army, har også vært kritisk til det teoretiske rammeverk benyttet som grunnlag for utviklingen av fjerdegenerasjons krigføring. Han uttrykker dette gjennom eksemplene kraftsamling av ild og manøverkrigføring. Disse er i 4G henvist innenfor henholdsvis andre og tredje generasjons krigføring, men spilte begge en betydelig og avgjørende rolle i så vel andre verdenskrig som krigene i Korea og Vietnam (Echivarria II, 2005). Således blir teorien metodisk og systematisk for grunn og fremstår som en for generell og enkel beskrivelse av virkeligheten, noe kritikerne hevder undergraver substansen i 4G som teoretisk forklaringsmodell.

Tapet av nasjonalstatens monopol på krigføring som følge av økt globalisering og økt handlingsrom for ikke-statlige aktører er et sentralt element i fjerdegenerasjons krigføring. En annen kritiker av fjerdegenerasjons krigføring er Del Steward fra US Army, som mener det ikke-statlige karakteristika i seg selv er et villedende argument. For det første er ikke-statlige aktører intet nytt fenomen innen krigføring. Ulike stammer og grupperinger har for eksempel tatt del i mange av de ulike kolonikrigene som både England og Frankrike har kjempet. Videre har ulike kriminelle organisasjoner opp gjennom tiden tatt del i de fleste kriger og konflikter (Steward, 2004). For det andre poengteres svakheten med 4Gs resonnement omkring nasjonalstatens monopol på krigføring. Stater i kontinenter utenfor det vi i dag omtaler som Vesten har ikke nødvendigvis den samme nasjonale historiske forankringen. Sett med vestlige øyne, har nasjonalstater i både Sør-Amerika, Afrika og Asia fremstått som både svake og lite demokratiske helt opp til våre dager. Dette er land der maktmidlene og beslutningsprosessen ikke

nødvendigvis styres av de ulike staters ledelse, men av andre strukturelementer i samfunnene som krigsherrer, klanledere og andre regionale ledere (Szelowski, 2003). For det tredje kritiseres selve holdbarheten til argumentasjonen omkring ikke-statlige aktører innenfor fjerdegenerasjons krigføring. 4G beskriver et endret trusselbilde, der ikke-statlige aktører vil bli mer fremtredende enn tidligere, og at nasjonalstatene blir mindre relevante som maktmonopol. Like fullt forutsettes det at USA og Vestens nasjonalstater består som før. Forfatterne av 4G omhandler ikke økt globalisering og ikke-statlige aktører, samt hvilke konsekvenser dette også vil ha for USA og Vesten selv. Det vil være nærliggende å tenke seg at ulike grupperinger og organisasjoner også på vestlig jord vil stille seg bak andre målsettinger enn nasjonalstatens, all den tid de samme forfatterne argumenterer med økt ideologisk grunnede målsettinger på tvers av landegrensener og nasjonalstater (Bean, 1995).

3.6 Andre vestlige teoretiske strømninger etter den kalde krigen

Teorien rundt fjerdegenerasjons krigføring hadde sitt utspring gjennom miljøet rundt US Marine Corps, kommunisert gjennom deres offisielle tidsskrift *Marine Corps Gazette*. Ut over dette, er det ikke veldig mange sentrale teoretikere i den vestlige akademiske diskursen som omhandler og benytter seg av fjerdegenerasjons krigføring som begrep. Like fullt er det flere ulike teorier som omhandler sentrale karakteristika 4G beskriver. Det er derfor et poeng å se nærmere på andre vestlige teoretiske strømninger etter den kalde krigen, samt hva disse beskriver av sammenfallende karakteristika med fjerdegenerasjons krigføring.

Amerikanerne Alvin og Heidi Toffler (1993) utviklet teorien om *third wave high-technology information warfare*, som også bidro til å initiere og intensivere debatten rundt den såkalte *Revolution in Military Affairs* (RMA). Begrepet RMA kan sies å ha både en samfunnsvitenskapelig og en militærteknologisk opprinnelse. Begrepet militær revolusjon ble introdusert av den britiske historiker Michael Roberts i 1955, som en betegnelse på den fundamentale endring i militær organisasjon og taktikk som Gustav Adolfs organisering av den svenske hæren representerte under 30-års krigen 1618-1648. Den andre kilden er sovjetisk militær tenkning på 80-tallet, som beskrev en såkalt militærteknologisk revolusjon basert på presisjonsstyrte våpen, kryssermissiler og lavsignaturteknologi (Løkken og Høiback, 2004). Alvin og Heidi Toffler, og andre teoretikere som fulgte dem, mente at Gulfkrigen i 1991 var et eksempel på hvordan fremtidige kriger og konflikter ville utspille seg. Presisjonsbombing, overlegen teknologi som ga et eksakt, sanntids situasjonsbilde og stealth våpenplattformer var alle elementer som ga et godt og beskrivende bilde på hvordan fremtidige konflikter og kriger ville arte seg (Toffler, 1993). Argumentasjonen rundt denne tilnærmingen fikk helt klart en stor

tilhengerskare i den vestlige verden, spesielt i USA. Amerikanernes utvikling av de militære styrker i perioden bar preg av tankegangen og fokuset rundt RMA og store kriger og konflikter – som Gulf krigen i 1991.

På den annen side ser vi teoretikere som argumenterer for å redusere betydningen av teknologi i fremtidige konflikter og kriger. Fokuset burde i større grad rettes inn mot de omkringliggende sosiale aspekter og sosiale organisasjoner da disse vil spille en større rolle enn graden av teknologi (Kaplan, 1996, Cerny, 1998 og Peters, 1999). Robert D. Kaplan ser på fremtidige kriger og konflikter som kommende anarkier som hovedsakelig har sin grobunn i såkalte *failed states*. Dette er et begrep som benyttes på stater der samfunnsstrukturer og demokrati ikke fungerer, og som mangler evne og vilje til å håndheve kontroll over eget territorium og opprettholde statens voldsmonopol. Det innebærer at lov og orden ikke fungerer tilfredsstillende, økonomiske strukturelementer ikke er intakt og det statlige overordnede organ ikke makter å holde landet under en ledelse. Dette skaper et makttomt rom som terrororganisasjoner kan utnytte til å skaffe seg tilholdssteder, treningsleire og baser for sin virksomhet (Windheim, 2003). Phillip Cerny retter fokus mot sosiale strukturer gjennom klan- og krigsherrers makt og betydning, samt deres voldelige virkemidler for oppnåelse av målsettinger som ikke nødvendigvis er sammenfallende med statens. Statens evne til kontroll av disse underliggende strukturer og organisasjoner er mangelfull, og visse steder totalt fraværende hevder Cerny.

Statsviteren og forfatteren Samuel P. Huntington publiserte i 1996 boken *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Gjennom sine studier av ulike sivilisasjoner, samt kulturelle, etniske og religiøse grupperinger, mener han at den geopolitiske fremtiden vil domineres av konflikter som har sitt utspring i de ulike kulturers egenart og som står i motsetning til andre kulturer (Huntington, 1996). I tillegg kan nevnes den britiske forskeren Mary Kaldor, som i 1999 fremsatte en teori – *new wars*. Denne beskrev politikk og politikkenes endrede karaktertrekk, samt at den økende privatiseringen av vold ville utfordre den nye globale orden. Hun skriver: ”*The new wars arise in the context of the erosion of the autonomy of the state and in some extreme cases the disintegration of the state*” (Kaldor, 1999:4). Amerikaneren John Mueller argumenter for at store kriger er passé. Han mener at den tradisjonelle tilnærming ved bruk av militærmakt i stor skala i det avanserte vestlige samfunn var like utdatert som slaveri og duellering. Forutsetningene den vestlige verdens stater hadde basert sin militærmakt på var foreldet. De store slagene ville sannsynligvis ikke lenger inntreffe, militærmaktene burde således omformes og transformeres (Mueller, 1989). Med USA som nærmest allmektig krigførende makt, med makt over både sjø, rommet og luften, er det forståelig at fienden tyr til andre midler

enn å sloss symmetrisk mot USA (Posen, 2003). Den israelske militærteoretiker Martin van Creveld fulgte opp i samme spor. Han argumenter med at Gulf-krigen i 1991 var et historisk unntak og et tilbakesteg for bruk av militærmakt til andre verdenskrigsdomene, snarere enn et fremsynt bilde på hvordan kriger og konflikter i det 21. århundre ville være. Van Creveld argumenterte med at den lange æra med interstatlige kriger og konflikter omhandlet gjennom teorier fra blant annet den kjente prøyssiske militærteoretikeren Carl von Clausewitz hadde mistet sin relevans. Martin van Crevelds tese er at statens maktmonopol står for fall, og ikke-statlige aktører vil i større grad sette den sikkerhetspolitiske agendaen. Videre vil fremtidens kriger likne de kriger som utspilte seg i tidlig moderne tid, altså før freden i Westfalen i 1648. Det Clausewitz oppsummerte som krigens treenighet – basert på folket, regjeringen og feltherren – var totalt utdatert, og vestlig militærteori utviklet fra klassisk krigføring var foreldet (Creveld, 1991).

3.7 Russiske og kinesiske teoretiske strømninger etter den kalde krigen

Fjerdegenerasjons krigføring har som omtalt sitt utspring i miljøet rundt USMC, men like fullt er sentrale karakteristika sammenfallende med andre vestlige teoretiske strømninger. I et perspektiv der fjerdegenerasjons krigføring skal grunngis og undersøkes nærmere, er det også interessant å se hvorvidt det kan finnes fellestrekk ved teoretiske strømninger utenfor de vestlige diskurser som omhandler fremtidige kriger og konflikter. Et annet argument er at fjerdegenerasjons krigføring i utgangspunktet er utarbeidet med det formål å se hvilke motstandere USA kan tenkes å stå ovenfor, samt hvilke drivkrefter og virkemidler disse kan tenkes å anvende. Russisk og kinesisk militærtradisjon har tradisjonelt avveket fra vestlige perspektiver, og vil dermed representere tanker og teorier utenfor den vestlige diskurs. De har ulike militærteoretiske tradisjoner, de representerer ulike kulturer, og deres historie er ikke sammenfallende med de vestlige stater.

Innenfor russisk militærtradisjon har alltid følgende spørsmål stått sentralt: Hvordan vil en væpnet konflikt i fremtiden se ut, hvilke karakteristiske trekk og egenskaper vil den ha, og i hvilke former og etter hvilke metoder vil den bli utkjempet (Rekkedal, 2003)? Hvis man ikke kan finne svar på dette, er det i følge russerne umulig å fremme militær utvikling, trene de væpnede styrker eller utstyre dem med passende våpen og militært utstyr. Feil ved strategiske prognoser kan få store politiske konsekvenser ved at målene ikke blir nådd. Videre vil de væpnede styrker ikke klare å oppfylle tidens krav, og man vil dermed lide uunngåelig nederlag i militære konflikter (Krugolov, 1998). Russeren Vladimir I. Sliptsjenko er generalmajor og har tjenestegjort en lengre periode ved Generalstabben. Han har doktorgrad i militærvitenskap og er

æresprofessor ved Naturvitenskapsakademiet i Moskva. Vladimir I. Sliptsjenko har utarbeidet en typologi som karakteriserer ulike faser i utviklingen av krigens karakter, der teknologisk endring er drivkraften bak utviklingen. De ulike fasene er representert ved generasjoner, der 6. generasjons krigføring er nært forestående. Denne har hovedvekt på overlegen dataprosessering til støtte for smarte presisjonsvåpen, og vil radikalt forandre militære kapasiteter. Presisjonsvåpnene vil bidra til å begrense tap av menneskeliv, samt begrense skadeomfanget ved at de muliggjør at kun de mål som ønskes tatt ut hos motstanderen blir ødelagt (Sliptsjenko, 1993). Dette er tanker som også støttes av den russiske militærteoretikerne Krugolov og Sosnovskji (1998), som hevder at presisjonsvåpen kommer til å spille en avgjørende rolle i fremtidige kriger. De likner mindre atomvåpen når det gjelder effektivitet, men fører ikke til de samme negative konsekvenser når de tas i bruk (ibid). Videre har de kulturelle sidene ved krigføring også blitt fremhevet i den russiske militærteoretiske diskursen. Med den pågående konflikten i Tsjetsjenia har dette aspektet kommet mer til syne. Olga Olikier (2001) benytter konflikten i Tsjetsjenia som bakteppe og eksempel på hvilke trusler Russland bør forberede seg på hva gjelder fremtidige kriger og konflikter. Hun beskriver tsjetsjenske opprørere som ikke-statlige aktører som opererer spredt og ikke-lineært. Videre er skillet mellom sivile og stridende hos de tsjetsjenske opprørere beskrevet som ikke eksisterende, samt at brutaliteten og voldeligheten har tatt nye retninger.

Offiserene og militærteoretikerne Qiao Liang og Wang Xiangsui (1999) velges å være representanter for nyere kinesiske tanker omkring krigføring. Deres bok *Unrestricted Warfare* utgitt i USA i 1999, ble oppsiktsvekkende lesing i flere miljøer i USA. Boken ble opprinnelig utgitt i Kina og hadde til hensikt å beskrive mulige taktikker for utviklingsland, herunder Kinas muligheter ovenfor militære og teknologisk overlegne motstandere som USA. Kineserne beskriver ulike utviklingstrekk som empirisk kan dokumenteres, og drøfter hvordan disse utfordringene kan møtes. Det interessante ved boka sett opp mot fjerdegenerasjons krigføring er de ulike beskrivelser av karakteristika som sammenfaller med 4G, og som derved blir et innspill til studien. Her beskrives metoder og virkemidler som infiltrasjon av websider, aksjoner direkte mot finansinstitusjoner, terrorangrep mot sivile, samt at ulike kamphandlinger og angrep i større grad enn tidligere vil bli utkjempet i urbane områder. Det vil ikke lenger skilles mellom sivile og militære, samt at det vil skje en gradvis overlapping mellom den tradisjonelle slagmarken og det sivile samfunn. De beskriver ukonvensjonelle virkemidler for å nå sine målsettinger, gjennom uttalelser som: *"The most ideal method of operation for dealing with an enemy who pays no regard to the rules is certainly just being able to break through the rules"* (ibid:114). Når det gjelder den teknologiske utviklingen, hevdes det at den ikke er reversibel, samt at den blir

trukket med av den økende globaliseringen. Dette innebærer at alternative metoder for teknologiske underlegne motstandere innebærer å benytte gammel teknologi, men å benytte dette på mer sofistikerte måter. Videre fremheves at ikke-statlige aktører også vil bli en spiller i fremtidige kriger, samt at nasjonens maktapparat har mistet monopol til å føre krig.

3.8 Fjerdegenerasjons krigførings sentrale karakteristika

På 1990-tallet var det et gjennomgående syn i USA at militær overlegenhet og teknologisk avanserte våpensystemer gjorde amerikanerne trygge mot angrep utenfra. Et slikt syn var imidlertid basert på et interstatlig perspektiv, der andre stater ble ansett som mulige motstandere, og var klart preget av den kalde krigens trusselbilde (Rue, 2004). Lind et. al. utfordret dette synet og postulerte at en ny måte å forholde seg til krig på var i emning. Med utgangspunkt i ovennevnte representerte fjerdegenerasjons krigføring starten på en helt ny debatt omkring hvordan fremtidige kriger og konflikter ville arte seg, samt hvilke aktører USA kunne stå ovenfor. Nå må det dog understrekes at debatter om fremtidige kriger og konflikter ikke er et nytt fenomen, men faktum er at Lind. et. al. i 1989 var svært tidlig ute med å sette fokus på andre aktører som kunne bidra til et endret trusselbilde for USA. Umiddelbart etter den kalde krigens slutt ble tankene om krig 4G offentliggjort. Dette skjedde i en tid der andre miljøer i stor grad fortsatt var opphengt i kald krigs tankegang, samt stort fokus på manøverkrigføring. I lys av dette perspektivet, fortjener både forfatterne og miljøet omkring USMC anerkjennelse for evnen og åpenheten for nytenkning.

Fjerdegenerasjons krigføring har, som mange andre teorier, også blitt kritisert. Hoveddelen av denne kritikken har bestått i manglende systematikk, analyse og faktaunderbygging, samt dens metodiske rammeverket med de tre tidslinære foregående generasjoner krigføring. Videre argumenteres det mot tapet av nasjonalstatens monopol på krigføring som følge av økt globalisering. Selv om ikke-statlige aktører i større grad enn tidligere spiller en rolle sett opp mot sikkerhetspolitiske utfordringer, hevder enkelte kritikere til 4G at statene fortsatt innehar monopol på krigføring. Dette gjennom sine respektive nasjonale maktapparat, gjennom sitt bidrag på den internasjonale arena, samt gjennom sitt medlemskap i organisasjoner som FN og andre regionale sikkerhets- og militærmaktpolitiske allianser. Ser man på teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring isolert sett, er nok disse motargumentene både holdbare og valide. Et annet poeng omkring holdbarheten til fjerdegenerasjons krigføring er kritikken den har møtt fra andre amerikanske militære miljøer, med US Army i spissen. Dette vil bidra til at teorien omkring 4G, samt benyttelsen av begrepet ikke nødvendigvis blir omhandlet med den objektivitet den muligens fortjener. Ulike drivkrefter innenfor andre miljøer kan dermed

forringe holdbarheten til teorier, ved at de fremhever sine egne, snarere enn å anerkjenne og forholde seg objektivt til andre miljøers utviklede teorier. Velger man derimot å se 4G i et noe bredere perspektiv, som denne studien gjør, kan disse argumentene til dels tilbakevises. Ikke fordi 4G oppleves godt nok underbygget gjennom behandling av ulike bakenforliggende faktorer og sin systematiske oppbygging isolert sett, men fordi sentrale karakteristika er vel underbygget og grunnlagt i senere utviklede teorier fra andre miljøer og skoleretninger fra ulike deler av verden. På bakgrunn av dette kan det argumenteres med at 4G faktisk kan ses på som en holdbar teori, da den gir et bidrag til debatten om hvordan neste krig og konflikt faktisk kan forløpe.

Det kan vanskelig argumenteres at 4G var en spore til utvikling av samsvarende teorier innenfor andre miljø og skoleretninger selv om Lind et. al. var tidlig ute, men som studien så langt har vist er det flere sammenfallende trekk. Dette viser at utviklingstrekk og sentrale karakteristika skissert i fjerdegenerasjons krigføring har støtte i andre utviklede teorier i så vel andre vestlige land, som land som Kina og Russland som tradisjonelt sett har stått på siden av tradisjonell vestlig tenking. Økt globalisering kan sies å være grunnelementet i fjerdegenerasjons krigføring, som også muliggjør de utviklingslinjene som fjerdegenerasjons krigføring skisserer. Dette argumentet understøttes av andre skoleretninger, så vel de omtalte teoretikere og forskere fra ulike vestlige diskurser, som militærteoretikerne fra Kina. Den teknologiske utviklingslinjen i fjerdegenerasjons krigføring har som tidligere omtalt blitt sett på som mindre betydningsfull etter hvert som 4G har blitt utviklet. Like fullt støttes denne av teorier utviklet av så vel amerikanske forskere, gjennom Alvin og Heidi Toffler (1993), som av russiske tanker representert gjennom Sliptsjenko (1993), Krugolog og Sosnovskji (1998). Like fullt er det den andre utviklingslinjen, den ideologidrevne som må anses som den vesentlige og mest betydningsfulle. At ideologier og ideer i større grad enn teknologi danner basis for ulike aktørers grunnlag for kriger og konflikter, støttes av teorier utviklet gjennom andre vestlige, så vel som russiske og kinesiske miljøer. På bakgrunn av dette må dagens tolkning av fjerdegenerasjons krigføring ses i lys av den idédrevne utviklingslinjen. Dette innebærer at man fra amerikansk og vestlig side ikke lenger står ovenfor motstandere som kan måle seg teknologisk med oss, men som snarere er teknologisk underlegne. Videre er ikke-statlige aktører, ukonvensjonelle virkemidler, et delvis utvisket skille mellom stridende og ikke-stridende også karakteristika som møter støtte innenfor andre skoleretninger og miljøer. Lind et. al. legger til grunn at den vestlige verden i moderne tid har dominert utviklingen av krigføring, men andre aktører begynner å gjøre seg gjeldende, først og fremst innenfor andre kulturer enn den vestlige. Disse må ty til nye ideer for sine metoder for krigføring for å oppnå sine strategiske målsettinger, all den tid ingen andre aktører kan måle seg med USAs og vestens teknologiske overlegenhet.

Studiens formål er ikke kun å se nærmere på hvordan 4G kan forstås, men også å se hvorvidt den kan anvendes på nettverks- og terroristorganisasjonen al Qaida. Fjerdegenerasjons krigføring vil i det videre derfor bli operasjonalisert gjennom sentrale karakteristika som vil bli benyttet som analyseverktøy for den videre studien. På bakgrunn av overnevnte redegjørelse kan fjerdegenerasjons krigføring identifiseres gjennom tre sentrale karakteristika: *aktørperspektivet*, *målsettingsperspektivet*, samt *metode- og virkemiddelsperspektivet*. Aktørperspektivet i fjerdegenerasjons krigføring utgjøres av ikke-statlige og transnasjonale aktører, slik som terroristorganisasjoner og etniske og religiøse grupperinger. Disse aktørene vil ikke lenger være nasjonalstater som tradisjonelt har vært dominerende innen amerikanske og vestlige sikkerhetspolitiske vurderinger. Fjerdegenerasjons krigføring beskriver ikke-statlige aktører som er ideologisk motivert for å øve motstand mot Vesten og USA. De benytter seg av ikke-lineære tilnærminger med små spredte grupperinger i et globalt nettverk gjennom oppdragsbasert og desentralisert ledelse. Skillet mellom militære og sivile viskes ut, og deres operasjonsområde er ikke kun fokusert der konflikten utspiller seg, og er følgelig ikke bundet geografisk. Hele samfunn blir kamparena for aktører innenfor fjerdegenerasjons krigføring, og de skisserer sine målsettinger innenfor en tidsramme som er lenger enn ved tidligere tradisjonell krigføring. Dette muliggjør at små selvledede grupperinger kan virke over store områder basert på oppdragsgiveres intensjon. Deres tilnærming for å oppnå sine målsettinger er å påvirke motstanderens vilje gjennom den hjemlige opinionen og det internasjonale samfunnet. Målsettingene er altså av en politisk karakter, der de søker å påvirke politiske beslutningstakere på den internasjonale arena. Dette kan oppnås gjennom politiske, økonomiske, sosiale, kulturelle og paramilitære grupperinger som kontrolleres av aktørene. Deres tilnærminger er indirekte og asymmetriske siden aktørenes motstandere er totalt militært og teknologisk overlegne. Metodene kan være: terrorisme, informasjonskrigføring gjennom media og internett, samt ukonvensjonelle virkemidler som retter seg mot motstanderes indre kjerne for å påvirke politiske beslutningstakere. Disse virkemidlene tilstreber en så stor effekt at kostnadene hos motstandernes politiske beslutningstakere anses så store at de ikke lenger finner mulighet til å videreføre krigen eller konflikten.

4 Fjerdegenerasjons krigføring anvendt på al Qaida

Al Qaida blir i dag sett på som selve erketypen på en internasjonal nettverksbasert terroristorganisasjon. Organisasjonens terroraksjon den 11. september 2001 kom overraskende på de aller fleste. Direkte på tv kunne hele verden se tvillingtårnene i New York kollapse etter at

to kaprede fly hadde fløyet inn i dem. Pentagon ble truffet av et tredje kapret fly, og et fjerde fly styrtet mens det trolig var på veg mot Det Hvite Hus eller Capitol. Symboleffekten var enorm, og effekten på amerikanerne har i ettertid blitt sammenliknet med situasjonen etter angrepet på Pearl Harbour under andre verdenskrig (Ahmad, 2003). Etterforskningen pekte raskt i retning av nettverks- og terroristorganisasjonen al Qaida. Kort tid etter 11. september gjennomførte USA en militær intervensjon mot Afghanistan med to hensikter. Den ene var å styrte det al Qaida-vennlige regimet Taliban, den andre var å tilintetgjøre al Qaidas treningsleire og eliminere al Qaidas ledelse med et spesielt fokus på al Qaidas leder Osama bin Laden (Franks, 2004). Men tilnærmingen USA hadde i etterkant av angrepene var bredere enn intervensjonen i Afghanistan. Dette synliggjøres blant annet gjennom Bushs tale til kongressen den 20. september 2001: *"Our War on terror begins with the al-Qaida, but it does not end there. It will not end until every group of global reach has been found, stopped, and defeated"* (Bush, 2001). Verdens oppmerksomhet på al Qaida og internasjonal terrorisme ble for alvor vekket etter angrepene i 2001, og dette representerte et epokeskifte. Tidligere ble terrorisme sett på som et problem for lov og orden, mens det etter disse angrepene ble definert som en nasjonal sikkerhetstrussel (Greenberg, 2005). Spørsmålet som stilles i denne sammenheng, er om amerikanerne stod ovenfor det Lind et. al. hadde predikert tolv år tidligere. Kan al Qaida være en aktør som passer til beskrivelsen skissert i fjerdegenerasjons krigføring? Med angrepene denne organisasjonen har gjennomført mot USA, samt amerikanernes motreaksjoner, er det belegg for å se nærmere på om fjerdegenerasjons krigføring kan anvendes på nettverks- og terroristorganisasjonen al Qaida. Dette vil bli gjennomført ved først å se nærmere på terrorisme som fenomen i et historisk og teoretisk perspektiv, all den tid al Qaida omtales som en terroristorganisasjon i den vestlige diskurs. Deretter vil al Qaidas bakgrunn og opprinnelse bli omhandlet som et bakteppe til den videre analysen, der aktørperspektivet, målsettingsperspektivet og metode- og virkemiddelspektivet vil bli omhandlet.

4.1 Omriss av terrorisme som fenomen

Siden al Qaida i den vestlige debatt hovedsakelig omtales som terrororganisasjon, er det hensiktsmessig å gi et kort riss av begrepet og fenomenet terrorisme. Hva terrorisme er som fenomen, er et viktig spørsmål så vel juridisk og politisk som i etterretningssammenheng. Terrorismen omtales svært ofte som illegitimt, med andre ord som en kriminell handling. En straffeforfølgning vil være avhengig av den juridiske tolkningen av begrepet. Politisk vil det både være viktig å være seg bevisst hvilken status ulike aktører har, samtidig som det vil være

viktig å være seg bevisst årsakene til terrorisme, slik at denne kan forebygges. Til sist er det naturlig nok viktig for en etterretningsorganisasjon å kjenne til de ulike organisasjonene og deres handlingsmønster, da dette vil kunne bidra til å skille terrorisme fra annen voldsbruk. Om i det hele tatt terrorisme kan defineres som en form for krig eller som en ren kriminell handling, strides det om. Internasjonal terrorisme, slik vi kjenner den i dag, har en politisk målsetting. Sett i lys av dette kan en terrorist på den ene siden bli omtalt som kriminell og på den andre siden bli oppfattet som en frihetskjemper, og således bli oppfattet som lovlig stridende som går i bresjen for en større sak (Rekkedal, 2005). USA har erklært krig mot al Qaida og internasjonal terrorisme, samt benyttet militærmakt mot organisasjonen. Selv om al Qaida ofte omtales som en kriminell organisasjon i Vesten, blir de ikke møtt med virkemidler som skulle tilsi dette. Al Qaida har blitt møtt med en tilnærming og et sett virkemidler som tradisjonelt sett har vært tillagt andre nasjonalstater i rammen av konflikter og kriger, herunder militære etterretningsorganisasjoner og militærmakt. Studiens hensikt er ikke å se nærmere på de juridiske aspekter omkring terrorisme, men snarere se nærmere på en terroristorganisasjon – al Qaida – opp mot fjerdegenerasjons krigføring.

Terrorisme er ikke noe nytt fenomen. Begrepet terrorisme kommer fra ordet terror, og har sin opprinnelse som en beskrivelse av regimet i Frankrike etter den franske revolusjonen (Hoffmann, 1998). Den var statlig organisert, og ble benyttet som virkemiddel for oppnåelse av politiske målsettinger (Hobson, 2005). Terrorismen har siden utviklet seg og forandret uttrykksform i takt med samfunnets utvikling, fra terrorregimer etter den franske revolusjon til Russlands revolusjonære kamp. Deretter som terrorregimer under Hitler og Stalin før løsrivning fra koloniherrne etter den andre verdenskrig, der separatisme, etnisk nasjonalisme og venstreskisme var vesentlige drivkrefter. 1968 markerer derimot et skifte hva gjelder terrorisme. Gjennom PLOs kapring av et israelsk El-Al fly mellom Roma og Tel Aviv, ble begrepet internasjonal terrorisme tatt i bruk. Flykapring var i seg selv ikke noen nytt fenomen, dette var den tolvte kapringen bare i 1968. Disse hadde normalt vært gjennomført av revolusjonære som hadde til hensikt å forflytte seg fra for eksempel USA til Cuba. PLOs flykapring hadde flere elementer i seg som skilte den fra tidligere kapringer. For det første ble kapringen utført med den primære hensikt å spre et politisk budskap. Dette var å frigi palestinske terrorister som satt fengslet i Israel. For det andre kom symbolikken inn som et element i terrorismen gjennom denne hendelsen. Flyselskapet El-Al hadde en viktig symbolverdi for Israel, og ble følgelig valgt med hensikt. Videre ble kapringen et viktig middel for å få Palestina-konflikten belyst i internasjonal politikk og i det internasjonale samfunn, ikke minst overfor FN (Hoffmann, 1998).

Terrorisme omtales gjerne i dag som religiøst motivert. Koblingene mellom religiøst motiverte målsettinger og både krigføring og operasjoner der bruk av ekstreme voldshandlinger inngår, er derimot ikke noe nytt fenomen. Sjiamuslimske *assassinere* og hinduistiske *thuger* opererte for snart tusen år siden, og er eksempler på slike religiøst motiverte grupperinger. Assassinerne var en sjiamuslimsk sekt som opererte mellom år 1090 og 1272. Disse kjempet mot de kristne korsfarerne og utmerket seg med sin vilje til å ofre egne liv og drepe sivile hos motstanderne, i den hensikt å skape frykt og publisitet om kampen de kjempet. Thugene opererte fra sekshundretallet til midten av attenhundretallet, og det anslås at over en million sivile og uskyldige mennesker ble drept (ibid). På 1970-tallet ble flere revolusjonære religiøst motiverte grupper etablert i Midtøsten, og enkelte av disse benyttet det som i dag omtales som ukonvensjonelle virkemidler. Islamske selvmordsbombere, som hadde sin opprinnelse i moskeene i Beirut tidlig på 1980-tallet, og ødeleggelse av sivil infrastruktur er eksempler på dette (Pape, 2005). Forskeren Brian Jenkins mener ved hjelp av statistikk å kunne vise at religiøst motivert terrorisme har blitt stadig blodigere. Fra slutten av 1960-tallet og frem til begynnelsen av det 21. århundre har det gjennomsnittelig antall drepte per aksjon blitt firedoblet. Videre hevder han at dagens terrorister er drevet av etnisk hat og fremfor alt religiøs fanatisme. Med guds godkjennelse kan de rettferdiggjøre massedrap, en trend som kulminerte i det spektakulære angrepet den 11. september 2001 (Jenkins, 2003). Forskeren Bruce Hoffmann (2005) hevder at den mest alarmerende trenden innen internasjonal terrorisme er knyttet til islamsk radikalisme og tendensen til grenseoverskridende terrorangrep i stor skala med mange drepte. Dette synet støttes av forfatteren og journalisten Jason Burke (2004), som beskriver den internasjonale terrortrusselen som en bred og mangfoldig bevegelse av moderne militant islamisme, der al Qaida og Osama bin Laden utgjør den radikale, ekstreme ytterkant av bevegelsen.

Det finnes i dag over hundre ulike definisjoner av terrorisme, som i stor grad er preget av forfatterens tilhørighet (Hoffmann, 1998). Det noen ser på som soldater, helter og frihetskjemper, ser andre på som terrorister og kriminelle (Rekkedal, 2005). Dette er blant annet noe som bidrar til at det er problematisk å komme frem til en definisjon man kan enes om. I all hovedsak er det enighet om sentrale karakteristika man kan finne i terrorisme, men utfordringene knytter seg ofte til avgrensningene av begrepet. Terrorismen kjennetegnes i dag ved at den utføres av ikke-statlige aktører i den hensikt å skape frykt som går utover den primære målgruppen (Engene, 1994). Terrorismen involverer systematisk vold mot et bredt publikum, der mål og offer ikke nødvendigvis er sammenfallende (Lia, 2000). Terroristenes målsettinger er av politisk karakter, og terrorisme som virkemiddel benyttes som oftest for å kommunisere et

budskap om politisk endring (Hoffmann, 1998). Disse politiske kravene kan variere fra krav om separasjon eller endring i den politiske retningen, til kamp for miljøvern. Uansett handler terrorisme om å påvirke politiske beslutningstakere og å sette sine målsettinger på den politiske agenda. Terrorister opererer ikke etter egne egoistiske målsettinger. Det er altså ikke egen økonomisk vinning eller oppfyllelse av personlige målsettinger som er drivkraften. En terrorist kan forstås som en idealist som mener han eller hun tjener en god sak, som igjen skal oppnå noe til gagn for en større gruppe mennesker. Dette kan også være et sentralt skille når vi omtaler forskjeller mellom terrorister og rene kriminelle, der personlig vinning ofte spiller en avgjørende rolle. Likeledes kan politisk ekstremisme skilles fra terrorisme ved at disse personene ofte hevder å representere en slik politisk målsetting, men benytter ikke vold slik som terroristene.

Publisitet omkring terrorhandlinger har vært et viktig element i terroristers strategi helt tilbake fra thugenes og assasinernes tid (Nacos, 2000). Innen psyko-sosiologiske teorier for å årsaksforklare terrorisme, fremholder enkelte et symbiotisk forhold mellom moderne massemedia og terrorisme (Lia og Hansen, 2000). Får ikke terrorhandlinger tilstrekkelig oppmerksomhet der deres politiske budskap når frem, kan de sies å være lite vellykkede aksjoner. Terroristene har gjennom historien tilpasset sine metoder til samfunnets media-, informasjons- og kommunikasjonsstrukturer. I dette perspektivet er globalisering verdt å nevne. Globalisering kan ses på som den pågående prosess, der den globale sammenknytningen øker innen de politiske, økonomiske, militære og kulturelle områder (Kaldor, 1999). Dette kan lede til større gjensidig avhengighet, mer integrert global økonomi, samt spredning av nettopp informasjon og teknologi. Sider ved globaliseringen kan oppfattes som kulturell invasjon og imperialisme, og dermed skape sinne og frustrasjon hos enkeltpersoner og grupper (Najjar, 2005). Siden mesteparten av underholdningen og nyhetene i internasjonale medier er et speilbilde av den vestlige kulturen, får terroristene en asymmetrisk informasjonsoverlegenhet om hvordan det samfunnet de skal påvirke fungerer, tenker og føler (Coker, 2001). En illustrasjon på den rivende utviklingen som har funnet sted innen internasjonal terrorisme kan synliggjøres gjennom en tale holdt av presidenten av det internasjonale kriserådet, Gareth Evans: *“What we do know about contemporary terrorism is that it has been a constantly mutating phenomenon, with a continuing capacity to surprise and shock us – in terms of who has been targeted, when and how and on what scale. Terrorists simply don’t always do what others expect them to do.”* (Evans, 2005).

4.2 Bakgrunn og opprinnelsen til al Qaida

Al Qaida representerer opprinnelig en fusjon av to komplementære ideologiske grupperinger fra henholdsvis Egypt og Saudi-Arabia, og ble begge etablert på 1970-tallet. De to grupperingene hadde sine røtter fra de islamske reformbevegelsene på slutten av 1700-tallet, og begge så det som sin oppgave å gjenforene religion og stat slik de første muslimske stater hadde vært. Videre var de opptatt av å forsvare islamske religiøse verdier - aggressivt om nødvendig (Simon og Benjamin, 2002). Den moderne fremveksten av de to grupperingene hadde sin bakgrunn i to betydningsfulle hendelser. Det ene var den islamistiske revolusjonen i Iran, som endte med sjahens nederlag. Det andre var Sovjetunionens invasjon av Afghanistan, der Sovjetunionen ble påført betydelige tap som endte med uttrekning ti år senere. Grupperingen fra Egypt bestod på 1970- og -80-tallet i stor grad av universitetsutdannede unge menn fra den øvre middelklassen. Målsettingen var å gjennomføre en religiøs og politisk revolusjon i Egypt. Det slo feil, og flere av grupperingens medlemmer ble satt i arrest etter et mislykket terrorangrep. En av disse var Dr Ayman al-Zawahri, som senere ble kjent som en av al Qaidas definitive toppledere. Den andre grupperingen fra Saudi-Arabia, hadde sin opprinnelse i det muslimske brorskapet. På bakgrunn av de vantros okkupasjon av Arabia, av al-Aqsa moskeen i Jerusalem og av Irak, mente de kampen mot overgriperne måtte iverksettes. Denne saudiske gruppen tok til orde for å bekjempe den ytre fienden, de som bidro med vestlige verdier til den arabiske halvøy. Denne grupperingen rettet altså sin fokus på den ytre verden, USA og Vesten, i motsetning til den egyptiske som hadde et internt rettet fokus i sin kamp (Hegghammer, 2004).

Osama bin Laden fremstår som al Qaidas ubestridte leder, og hadde sin opprinnelse fra den saudiarabiske grupperingen (Hassan, 2004). Skal man se nærmere på al Qaida, kommer man ikke utenom Osama bin Laden, og hans betydning for organisasjonen. Osama er født i Saudi-Arabia. Hans far, som etter hvert ble en av de mest fremgangsrike entreprenører i Saudi-Arabia kom fra Yemen, hans mor fra Syria. Osama var den syttende sønn, av i alt femtito søsken. Hans far hadde fire koner, et stort antall konkubiner, samt at han både giftet seg og skilte seg fra et ukjent antall kvinner han møtte på sine reiser. Osama vokste opp i Medina under sterk innflytelse av sin mor. I 1971 døde Osamas far i en helikopterulykke. I etterkant av begravelsen vises det for alvor hvilke sterke bånd det var mellom bin Laden familien og kongehuset i Saudi-Arabia. Kong Faisal deltar i hans fars begravelse, og samler familien etter bisettelsen. Osamas fars formue blir plassert i en trust, noe som viser seg å gi svært god avkastning. Trusten blir styrt av mennesker utnevnt av kong Faisal og senere hans sønn kong Fahd (Jacquard, 2002). Osama bin Laden giftet seg etter hvert med en syrisk kvinne som var i slekt med hans mors familie. Han studerte økonomi og ledelse ved universitetet i Yemen, og intensjonen var etter hvert å gå inn i

familieselskapet. Ved universitetet i Yemen ble han undervist i islam av Muhammed Qutb og Abdullah Azzam, som begge var medlem av gruppen muslimske brødre. Disse gjorde dypt inntrykk på unge Osama bin Laden. Han fullførte aldri sin utdanning ved universitetet, da interessen for politikk og religiøse spørsmål tok det meste av hans energi og tid (Bergen, 2001).

En måned etter den sovjetiske invasjonen i Afghanistan, dro Osama bin Laden til Pakistan for å overvåke situasjonen. Her ble han kjent med to afghanske religiøse konservative islamister, Burhanuddin Rabbani og Abdur Rab. Disse var to av syv kommandanter som koordinerte den anti-sovjetiske støtten. Denne bestod av militær, logistisk og finansiell bistand, og kom fra blant annet land som USA, Storbritannia, Saudi-Arabia, Pakistan og Kina. Osama tok del i dette arbeidet, og traff etter hvert Sjeik Abdullah Azzam. Han var en av de ledende islamister innenfor sin generasjon, og hadde forelest som professor ved et universitet i Jordan. Azzam var hovedarkitekten bak den nye hellig-krig doktrinen, som skulle bidra til å mobilisere arabere og afghanske *mujahedin*, hellige krigere, til å slåss mot Sovjetstyrkene i Afghanistan. Sammen med Azzam startet Osama bin Laden i 1984 det Afghanske Service Byrå, og etablerte seg i Peshawar i Pakistan. De hadde til hensikt å rekruttere og registrere hellige krigere for kampen i Afghanistan, og en del av arbeidet var å reise rundt til vestlige lands muslimske miljøer for å spre informasjon om kampen, samt rekruttere. Videre ble det i denne perioden også bygget ulike leire i både Afghanistan og Pakistan for trening av frivillige som siden skulle delta i kamper mot de sovjetiske styrkene på bakken i Afghanistan. Dette arbeidet trengte finansiell støtte, og Osama bin Laden bidro med betydelige beløp fra sin personlige formue. Arven etter bin Ladens far hadde gitt god avkastning, og hans formue ble på midten av 1980-tallet vurdert til mellom 350 til 500 millioner dollar av britisk etterretning. Osamas finansielle bidrag til organisasjonen ga ham et godt omdømme blant krigerne, samt at hans arbeid med registreringen av krigerne bidro til etablering av et nettverk som han etter hvert skulle dra nytte av (Bergen, 2002). CIA regner med at Al Qaida før 2001 hadde et årlig forbruk på 30 millioner dollar årlig. Tilførselen av finanser kom fra et bredt globalt spekter, alt fra legale forretningsforetak til statlig støtte fra enkelte regimer, organisert kriminalitet, narkotikavirksomhet, kidnapping, pengeutpressing, i tillegg til bidrag fra Osama selv (Poncy, 2004).

Selve navnet al Qaida gis Osama bin Laden æren for. Han åpnet i begynnelsen på 1980-tallet et gjestehus i Peshawar i Pakistan, som hadde til hensikt å være et midlertidig oppholdssted for hellige krigere som siden skulle ta del i kampene i Afghanistan. Antallet tilreisende ble etter hvert så stort at bin Laden fikk bygget en egen leir med dette formålet inne i Afghanistan. Navnet han ga organisasjonen som drev gjestehuset og senere leiren var al Qaida, som er arabisk og betyr basen (Hassan, 2004). I 1987 grunnlegges al Qaida som bevegelse og organisasjon av

idealisten Abdullah Azzam, som kan sies å ha vært Osama bin Ladens mentor. Kampen i Afghanistan går mot slutten, og i 1989 trekker Sovjetunionen seg ut av Afghanistan. Samme år blir Azzam likvidert, og Osama bin Laden har siden vært al Qaidas ubestridte leder og den drivende kraft i organisasjonen (Gunaratna, 2003). Med bakgrunn i hendelsene tilbake til 1979 i Iran og Afghanistan fikk bevegelsen stor selvtilitt og en ytterligere drivkraft og momentum. Islamistene hadde seiret både i Iran, innsatt prestestyret og kastet ut den vestlige kapitalistiske innflytelse. De hadde også seiret i Afghanistan, der supermakten Sovjetunionen hadde blitt påført et betydelig nederlag og trakk seg ut etter ti år med okkupasjon (Bergen, 2001). Treningsfasiliteter og den operasjonelle infrastrukturen var godt tilrettelagt i Afghanistan, ironisk nok delvis sponset av USA, ulike europeiske og arabiske aktører, herunder Saudi-Arabia. Rekrutteringen av personell ble i stor grad gjort ut fra den store databasen over mujahedin – hellige krigere, en database bin Laden selv hadde utarbeidet. Al Qaida fikk i all hovedsak være i fred i nesten fem år – frem til 1994, før flere muslimske stater innså den økende trusselen organisasjonen utgjorde. Disse fem årene ble benyttet godt, og bidro til at organisasjonen overlevde de første kritiske årene der mange ideologiske grupperingen forvitret (Gunaratna, 2003).

4.3 Aktørperspektivet

Generelt kan man hevde at dagens terroristorganisasjoner skiller seg fra tradisjonelt hierarkiske organisasjoner, ved å være såkalt nettverksorganisert. Men nettverksorganisering er ikke nye tanker omkring organisasjonsstrukturer. Allerede på 1960-tallet hadde tanker omkring en mer organisk organisasjonsstruktur vokst frem, spesielt omkring organisasjoner som baserte sitt foretak på innovasjon og forskning – altså ideologi- og idébasert organisasjoner (Burns og Stalker, 1961). I en nettverkbasert organisasjon holdes en oppsetning av ulikartede og spredte noder eller celler, der disse deler interesser, ideer og i visse tilfeller ideologier. Det finnes i hovedsak tre ulike typer av nettverksstrukturer. Den første benevnes som kjedenettverk. Her følger mennesker, materiell eller informasjon en veg som består av separate kontakter, og der all kommunikasjon må passere gjennom de ulike nivå i organisasjonen. Et annet nettverksbegrep er stjernen. Dette kan betraktes som et syklisk nettverk, der ulike underaktører holdes sammen i form av et kartell. Den siste typen nettverksorganisasjon er det såkalte flerkanalet nettverket. Dette består av et nettverk av små grupperinger, der hver gruppering er beslektet og forbundet med hverandre. De ulike typer nettverksstrukturer er anvendbare for ulike typer virksomhet. For eksempel er kjedenettverk ofte representert ved smugleroperasjoner, mens stjernestrukturen ofte finnes i kriminelle organisasjoner og terroristorganisasjoner. Flerkanalstrukturen dukker ofte opp

hos militante desentraliserte grupperinger som i stor grad benytter internett som kommunikasjonsmiddel. I flere tilfeller fremstår større nettverksorganisasjoner som hybrider av de ulike tre nettverksstrukturer (Lesser, Hoffmann, Arquilla, Ronfeldt og Zanini, 1999). Al Qaida kan sies å inneha deler av alle tre beskrevne modeller av nettverksstrukturer. Al Qaida består hovedsakelig av soldater som er trent blant annet i Afghanistan, men inneholder også nettverk bestående av terrorister verden over. Al Qaida er ikke bare oppbygd etter nettverksprinsipper, men består også av en hierarkisk struktur kommandostruktur, som inkluderer et *majlis al shura*, som betyr et konsultativt råd. Dette rådet diskuterer, analyserer og godkjenner større politiske spørsmål, herunder også terroristaksjoner eller såkalte *fathwah*. Fathwah stammer fra ordet fetwa som kan bety svar av religiøs lære, over spørsmål som gjelder islamske regler (Alexander og Swetnam, 2001).

Den norske forskeren Thomas Hegghammer (2004) mener al Qaida kan forstås ut fra to ulike vinklinger. Den ene vinklingen er organisasjonsbasert, der Al Qaida defineres som den kjernen av mennesker som inntil 2001 var basert i Afghanistan, drev treningsleirene og koordinerte større internasjonale terroroperasjoner. Den andre vinklingen kan utvides med de som er, eller har vært i kontakt med Al Qaida. Denne vinklingen er i større grad ideologibasert, hvor Al Qaida betraktes som en bevegelse med felles intensjon og ideologi, i stedet for en mer tradisjonell organisasjon. Imidlertid er det få ideologiske trekk som er gjeldende for alle delene av nettverket, rent bortsett fra en anti-vestlig eller anti-USA tankegang. Det kan derimot være en fare ved å benytte en for vid definisjon av al Qaida. Å betegne all vold utført av muslimer mot vestlige mål som al Qaidas verk kan skape et uriktig inntrykk der organisasjonen synes mer effektiv og større enn den faktisk er. En konsekvens kan være at andre uavhengige terroristgrupperinger kan få en følelse av å delta i en verdensomspennende bevegelse, og dermed øke terrorfaren på sikt. Hegghammer velger den organisasjonsbaserte definisjonen, med vekt på at al Qaida er et historisk fenomen som henger svært nøye sammen med treningsleirene som inntil nylig eksisterte i Afghanistan, og de helt spesielle sosiale prosessene som rådet der (Hegghammer, 2004).

Al Qaida består av en kjerne som var basert i Afghanistan, satellittceller spredt rundt i verden, en samling av ulike, hovedsaklige uavhengig, islamistiske politiske partier og andre terroristgrupper som brukes til offensive operasjoner. Lederne fra alle de nevnte gruppene kan tilkalles og nyttes som en del av ledelsen i al Qaida. Dette er en vertikal ledelsesstruktur som ivaretar den strategiske ledelsen og taktiske støtten til det horisontale nettverket av atskilte celler og tilknyttende organisasjoner (Gunaratna, 2003). Organisasjonen ble strukturert i fire separate, men allikevel sammenkoblede enheter. Det første var en hierarkisk struktur for å muliggjøre

strategisk og taktisk ledelse; den andre var et globalt nettverk; den tredje var en base for geriljakrig i Afghanistan; og den fjerde var en løs sammensatt, multinasjonalt koalisjon av terrorist- og geriljagrupper. Den sentrale ledelsen i al Qaida er organisert i en regjeringsliknende struktur, med departementer for finans, militære operasjoner, propaganda, samt anskaffelser og innkjøp (Simon og Benjamin, 2002). Denne delen av organisasjonen er sterkt hierarkisk og en tilsynelatende effektiv ledelsesstruktur. Al Qaidas etablering av et globalt nettverk innebar å etablere celler i ulike land i Midtøsten, Vesten og i Asia. Man regner med at al Qaida har vært eller er representert i opptil 65 ulike land (Poncy, 2004). De andre grupperingene som utgjør al Qaida opererer som en løs koalisjon, hver med sin egen kommando, kontroll og kommunikasjonsstruktur. Ved behov kan disse gruppene samarbeide, og sågar fusjonere både ideologisk, finansielt og rent teknisk. Dette gir organisasjonen stor utholdenhet og overlevelsessevne. Opprulling av en gruppe eller celle vil dermed i liten grad påvirker hele organisasjonen (Gunaratna, 2003).

I 1991 ble Osama bin Laden bedt om å forlate Saudi-Arabia på bakgrunn av hans kritikk mot den kongelige familie, og dens nære bånd til USA. Bin Laden valgte da å reise til Sudan, etter invitasjon fra landets leder. Sudan var dominert av National Islamic Front, som ble ledet av Hasan al-Turabi. Bin Laden hadde kjent al-Turabi fra arbeidet med oppbyggingen av nettverket av radikale islamister som skulle bidra i kampen mot Sovjetunionen i Afghanistan. Sammen med al-Turabi gjennomførte bin Laden flere prosjekter i Sudan, og al Qaida ble integrert i statsadministrasjonen med tilgang til statens ressurser (Doran, 2001). De startet flere entreprenørselskaper, investeringsselskaper, bygde veier og flyplasser, samt nye leire for opptrening av terrorister. Osama bin Laden og al-Turabi ble nære venner, og delte en felles drøm. Drømmen om å gjeninnføre kalifatet. Kalifatet begynte i år 632 da Muhammed døde. Kalif ble betegnelsen på Muhammeds etterfølger eller stedfortreder, som skulle være det muslimske samfunnets åndelige og politiske leder. For flertallet av muslimer fremstår Muhammeds egen tid, samt styret til de fire første kalifene, som den perfekte modell for hvordan den islamske stat skal styres. Vestlige etterretningskilder fikk etter hvert oversikt over flere hundretalls islamske fundamentalister som tok del i krigen i Bosnia, og sporet disse tilbake til treningsleirene i Sudan. Videre hadde de finansielle midlene som støttet de fundamentalistiske islamistene også forgreninger til Sudan. USA satte etter hvert diplomatisk trykk på den sudanesiske regjering for å hindre videre rekruttering og trening av terrorister gjennom al Qaida i landet. Når også Egypt begynte å true med militær opptrapping mot Sudan, ble det for hett for al Qaidas leder, og Osama bin Laden dro videre til Afghanistan i 1996 (Clarke, 2004).

Osama bin Laden er religiøs, og ville ikke vært det vesten karakteriserer som en hypervoldelig terrorist hvis han ikke hadde et verdensbilde hvor absolutt gode og onde krefter kjemper en altomfattende kamp. Et tilsvarende bilde tegnet seg også gjennom Taliban og deres religiøse prosjekt i Afghanistan. En teori fremsatt av den amerikanske islamforskeren Richard Eaton, var at det talibanske lederskapet var inspirert av messianistiske fantasier. Felles for messianistiske grupperinger er at de tror på en kommende omveltning av verdensorden. Denne skal være innledningen til en periode av rettferdig styre eller til en perfekt tilstand på jorden. Gruppens leder er gjerne sendebudet som skal innlede disse omveltningene. I Taliban var det mulla Muhammed Omar som tok rollen som Messias (Brekke, 2004). De forfektet en puritansk moral og levde i en svart-hvitt verden, der gruppen var i evig kamp mot mørke krefter, og hvor vold var en naturlig del av kampen mot indre og ytre krefter. Men mest av alt viste Taliban seg som en messianistisk bevegelse i sin teori om kalifatet. Våren 1996 samlet Omar over 1200 afghanske religiøse ledere i Kandahar, der landets videre skjebne skulle planlegges. Mulla Omar ble på dette møtet hyllet, ikke bare som Talibans og Afghanistans leder, men også som leder for hele det muslimske samfunn. Han var den nye kalifen som skulle samle islam. Kampen handlet om å gjenskape en politisk og religiøs orden etter en mytisk modell, det tidligste kalifatet. Dette medførte at Taliban ville endre verden, som igjen gjorde kampen politisk (Brekke, 2004). Det er her Osama bin Laden spiller en rolle. Mulla Omar måtte ta kontroll over muslimenes hellige steder, Mekka og Medina, for å oppnå en grunnleggende religiøs legitimitet. Hans gode venn, Osama bin Laden, fikk oppgaven med å drive USA ut av det hellige land, - ut av Saudi-Arabia og ut av den arabiske verden (Guntaratna, 2003). Et Afghanistan ledet av Taliban sikret al Qaida mot ytre angrep, og al Qaida skulle være til hjelp for Talibans ambisjoner. Forholdet utviklet seg således til et vinn-vinn forhold (Hammes, 2006). Nå gikk det ikke slik Omar og bin Laden hadde håpet og trodd. Taliban overvurderte muslimenes oppslutning omkring gjeninnføring av kalifatet, og bin Laden undervurderte USAs evne til å slå tilbake på en effektiv måte.

Al Qaida kan på bakgrunn av organisasjon, dens oppbygning og struktur, klart se ut som en ikke-statlig aktør, og således tilfredsstillende et av de sentrale karakteristika ved fjerdegenerasjons krigføring. Al Qaida kan ses på som både en ideologisk, religiøs og politisk organisasjon. Organisasjonens medlemmer kommer fra store deler av verden, men felles er deres sammenfallende målsettinger og ideologiske grunnlag. Innenfor fjerdegenerasjons krigføring nevnes tilsvarende organisasjoner, der tilknytninger til illegale og kriminelle virksomheter ofte danner grunnlaget for finansiering av ikke-statlige, transnasjonale aktører. Al Qaida har, i følge CIA, beviselig blitt finansiert av så vel legale som illegale aktører og virksomheter (Poncy, 2004). Selv om Lind et. al. ikke vier dette aspektet stor oppmerksomhet, synes det allikevel

ganske klart at aktørenes kobling til illegale virksomheter trekkes frem som et poeng. Dette gjennom ulike eksempler, der narkotikakarteller og annen kriminell organisert aktivitet omtales som en viktig del av finansieringsgrunnlaget for aktører beskrevet innenfor fjerdegenerasjons krigføring. På den annen side har også al Qaida, gjennom Osama bin Laden, tidvis hatt tette bånd til ledelsene i en rekke land fra begynnelsen av 1980-tallet. Det har helt klart vært forbindelser mellom Osama bin Laden og statsadministrasjonen i land som USA og Saudi-Arabia i perioden da Sovjetunionen okkuperte Afghanistan, da disse bidro med finansiell og materiell støtte for de afghanske motstandskreftene for indirekte å kjempe mot kommunismen og Sovjetunionen (Guntaratna, 2003). Osama bin Laden hadde også nære forbindelser med statsledere i Sudan og Afghanistan på 1990-tallet. Begge regimene sympatiserte i stor grad med al Qaidas målsettinger og delte deres religiøse virkelighetsoppfatning. Al Qaida ble så grundig integrert i statsadministrasjonen både i Sudan og i Afghanistan, med tilgang til statens ressurser at den enkelte steder omtales som såkalt kvasivirtuell stat (Simon og Benjamin, 2002). Begge disse omtalte regimer er nå falt, og al Qaida kan ikke lenger hvile på disse staters beskyttelse. All den tid al Qaida har overlevd disse regimenenes fall, forsterkes bare organisasjonens ikke-statlige karakter. Videre kan det hevdes at det snarere var et religiøst prosjekt som brakte al Qaida og bin Laden sammen med de nevnte stater, enn en felles politisk kamp for landenes mennesker.

Når det gjelder ledelse, synes det derimot som om al Qaida er en organisasjon som ikke fullt ut representerer de karakteristika som beskrives i fjerdegenerasjons krigføring. 4G beskriver aktører som leder sine små spredte grupperinger i et globalt nettverk gjennom oppdragsbasert og desentralisert ledelse, der små selvsynkroniserende enheter kan virke over store områder. Som vist ovenfor har ledelsen i al Qaida en hierarkisk struktur med et fast kommando- og kontrollapparat, samtidig som organisasjonen er integrert i et globalt nettverk. Alle større operasjoner utvikles og planlegges sentralt, og ved iverksettelse overvåkes de av sentrale aktører i al Qaida i deres hovedkvarter (Schweitzer, 2001). De omtalte cellene kan ikke iverksette aksjoner på eget initiativ, ei heller utøve planlegging av de operasjonene organisasjonen har tenkt å gjennomføre. Dette tilsier at oppdragsbasert ledelse ikke gjennomføres i al Qaida på den måten Lind et. al. beskrev ved fjerdegenerasjons krigføring. Dette innebærer videre at graden av selvsynkronisering, slik fjerdegenerasjons krigføring må forstås, synes betydelig lavere hos al Qaida. De ulike cellene handler ikke ut fra intensjoner gitt fra sine oppdragsgivere, men snarere løser konkrete oppdrag gitt av de hierarkiske høyere nivåene. Aktørperspektivet i fjerdegenerasjons krigføring utgjøres av ikke-statlige og transnasjonale aktører, slik som terroristorganisasjoner og etniske og religiøse grupperinger med celler representert lang utenfor konfliktens kjerne. Aktørene vil ikke lenger være nasjonalstater som tradisjonelt har utgjort det

dominerende aktørperspektivet i amerikansk og vestlig sikkerhetspolitiske vurderinger. Nye aktører skissert gjennom fjerdegenerasjons krigføring vil være ikke-statlige aktører, som grunngir sin vilje til å øve motstand mot Vesten og USA med ideologi. Dette innebærer at al Qaida ikke tilfredsstiller fjerdegenerasjons krigførings beskrivelse av oppdragsbasert ledelse der selvsynkroniserende enheter som opererer fritt under rammen av gitte intensjoner. Utover dette synes derimot al Qaida å passe beskrivelsen av en aktør beskrevet innenfor fjerdegenerasjons krigføring.

4.4 Målsettingsperspektivet

Al Qaida kan sies å ha en religiøs ideologi med politiske målsettinger. Dette innebærer at deres målsettinger må forstås i lys av den religiøse ideologiske plattformen de baserer seg på. Al Qaida representerer en islamsk gruppering som kalles jihadist-salafistene. Kjernen av disse menneskene stammer fra krigen i Afghanistan på 1980-tallet, og betrakter seg som omreisende jihadister. Dette er konservative fundamentalister som ikke tillater omfortolkning av Koranen, og de aksepterer ingen tilpassning i forhold til modernisering (Brekke, 2004). Det er ut fra denne fortolkningen at innføring av kalifatet blir viktig og betydningsfullt, da dette innebærer en sammensmeltning av religion og politikk, og at samfunnet igjen vender tilbake til det ideelle. Videre er al Qaidas orientering tett knyttet til deres forståelse av jihad. Ordet oversettes vanligvis med *Hellig Krig*, men dets egentlige betydning er *anstrengelse*, eller *anstrengelse på Guds vei* (Kjølborg, 2003). Selv om begrepet oppfattes forskjellig av ulike muslimske grupperinger, kan man i stort si at man skiller mellom stor og liten jihad. Den store jihad er enkeltmenneskers anstrengelse for å etterleve Koranens regler, mens den lille jihad innebærer en kamp mot de vantro. Den lille jihad er både en defensiv kamp, en kamp mot indre og ytre fiender, og en offensiv kamp, en kamp for utbredelse av Islam i den vantro verden. Dette innebærer at jihad kan erklæres for å beskytte Islam mot ytre fiender, som mot USA og Vesten, men også mot Islams indre fiender som ikke etterlever Koranens påbud, noe Osama bin Laden har gjort. Jihad har en således en svært viktig funksjon i den islamske retorikken, og denne benyttes for å fremme så vel al Qaidas målsettinger som legitimering av deres virkemidler (Brekke, 2004).

Det beskrives tre ideologiske ulike kjerneverdier som skiller andre islamistiske grupper fra al Qaida. Disse kjerneverdiene omtales som militarisme, økumenisme og globalisme. Al Qaida har fokusert på gjenerobring av territorium og den trusselen vestlig militærmakt står for i dag. Deres tolkning av jihad betyr at bruk av makt mot USA og Vesten blir et mål i seg selv. I det at al Qaida er økunemisk, menes at det fokuseres på å samle muslimer til en felles kamp mot

en ytre fiende mot målsettingen som er et verdensomspennende trosfelleskap – et såkalt *umma* (Hegghammer, 2004). Det fremheves to virkemidler for oppnåelse av dette. Det ene er å unngå kontroversielle og mulige splittende problemstillinger som takfir. Det andre er å fremstille hele den ikke-muslimske verden som fiendtlig ovenfor Islam. Takfir benyttes som begrep for å fordømme frafallenhet om personer som har forlatt Islam, samt som en erklæring på at en person ikke er muslim. Frafallenhet oppleves som stor synd, og kan straffes med døden. For radikale muslimer blir derfor takfir viktig, siden det legitimerer drap på andre muslimer og på den måten danner takfir et argumentativt rasjonale for å kunne styrte et muslimsk regime. Påstanden om å fremstille hele den ikke-muslimske verden som fiendtlig ovenfor Islam, baserer Hegghammer på to forhold. For det første at al Qaidas syn på verden som en helhet, hvor angrep på muslimer eller okkupasjon av muslimsk jord hvor som helst i verden er like mye verdt å kjempe mot. De legger med andre ord opp til en global kamp som også må ses i sammenheng med økumenismen, forsøket på å samle alle muslimer til en felles kamp. For det andre hevder al Qaida at jihad må føres mot den eksterne fienden, på det globale plan. Al Qaidas globale perspektiv må også ses i sammenheng med Osama bin Ladens uttalte mål om å gjenopprette den islamske kalifatet, som betegner den islamske verden hvor kalifen – Muhammeds stedfortreder – hersker. Således må al Qaida ideologiske grunnlag analyseres ut fra tanken om total krig, der kampen står mellom det onde og det gode (Brekke, 2004).

Al Qaidas politiske målsettinger kan sies å ha endret seg fra organisasjonens opprinnelse til slik organisasjonen fremstår i dag. I de første år fokuserte al Qaida på krigen i Afghanistan. Målsettingen var å påføre Sovjetunionen et synlig nederlag og opprette et Afghanistan som kunne være en mønsterstat for muslimer verden over, gjennom reetableringen av kalifatet med kjernen av de konservative talibanske lederne. Det skjedde en klar endring i al Qaidas politiske målsettinger omkring 1989, noe som kan tilskrives to forhold. For det første trakk Sovjetunionen seg ut av Afghanistan, noe som ble ansett som en stor seier for Osama bin Laden og hans menn. Det gode hadde seiret over det onde, og al Qaida hadde bidratt sterkt til dette. Etter krigen satt al Qaida med databaser over store mengder jihadister og mujahedinister, altså hellige krigere, som dels fortsatt oppholdt seg inne i Afghanistan, dels hadde dratt tilbake til sine respektive land. Seieren i Afghanistan økte al Qaidas selvtillit. Ingen oppgave ble sett på som for stor etter å ha slått en av verdens daværende supermakter med all deres militærmakt og teknologiske forsprang. Det andre forholdet kan tilskrives at vestlige og arabiske land med USA og Saudi-Arabia i spissen trakk tilbake støtten de hadde bidratt med i kampen mot Sovjetunionen. Osama bin Laden ble svært skuffet over dette, og erkjente at al Qaida muligens hadde blitt brukt i et internasjonalt politisk spill regissert av USA. I samme periode startet også oppseilingen av det vi

i dag kjenner som Gulfkrigen. Osama dro i 1989 tilbake til Saudi-Arabia, og forsøkte å overtale medlemmer av den kongelige familie til å fortsette å støtte al Qaidas kamp mot det onde. I denne perioden presset USA på Saudi-Arabia for å benytte deres baser til militære styrker for de mulige forestående kamper mot irakiske styrker i Kuwait. Osama bin Laden anbefalte kongefamilien å avvise at USA kunne benytte deres baser, samtidig som han tilbød å benytte sine allerede opptrente og krigserfarne jihadister til å bidra i kampene mot de irakiske styrkene. Både anbefalingen og tilbudet ble avslått, og USA fikk benytte saudiarabiske baser og fasiliteter til sine militære styrker (Guntaratna, 2003). Etter dette ble Osama bin Laden en motstander av så vel den saudiarabiske kongefamilie, som han mente var styrt av USA, som USA selv. Bin Ladens opposisjon ovenfor ledelsen i Saudi-Arabia ble etter hvert ansett så problematisk, at han i 1991 ble bedt om å forlate landet.

Etter dette rettet han sine anklager i stor grad mot USAs politikk i Midtøsten (Bergen, 2002). Dette innebærer amerikansk nærvær i Saudi-Arabia og Irak og den amerikanske støtten til Israel, Egypt og Saudi-Arabia. At flere ledere i vestlige land oppfatter angrepet 11. september som et angrep på vestlig kultur, vestlige verdier, demokrati og frihet, er et interessant paradoks. Pentagon og World Trade Center representerer heller nettopp den militære og finansielle påvirkningen USA har overfor Midtøsten. Al Qaidas målsettinger kan synliggjøres gjennom det såkalte brevet til USA – *A Letter to America* :

”What we are calling you to do, and what we want from you.” The first is to embrace Islam; the second, “to stop your oppressions, lies, immorality, and debauchery”; the third, to discover and admit that America is “a nation without principles or manners”; the fourth, to stop supporting Israel in Palestine, the Indians in Kashmir, the Russians against the Chechens, and the Manila government against the Muslims in the southern Philippines; the fifth, “to pack your luggage and get out of our lands.” This is offered as advice for America’s own good, “so do not force us to send you back as cargo in coffins.” The sixth, “to end your support to the corrupt leaders in our countries. Do not interfere in our politics and method of education. Leave us alone, or else expect us in New York and Washington; seventh, to deal and interact with the Muslims on the basis of mutual interests and benefits, rather than the policies of subjugation, theft and occupation [...]” their fate will be that of the Soviets who fled from Afghanistan to deal with their military defeat, political break up, ideological downfall, and economic bankruptcy.” (Lewis, 2003:158).

Brevet som ble distribuert på Internett i november 2002, hevdes å være forfattet av Osama bin Laden selv. USA anser dette som usannsynlig på grunn av forskjeller i stil og form fra tidligere autentiserte meldinger, men brevet kan allikevel anses som dekkende hva gjelder al Qaidas målsettinger (Lewis, 2003). Videre har al Qaida i større grad fokusert på gjenerobring av territorium og den trusselen vestlig militærmakt står for i dag. Stadig fokus på muslimes kamp i Midtøsten, Afghanistan, Asia og Tsjetsjenia, samt kravet om at USA og Vesten stanser støtten til regimene, bidrar til å underbygge dette. Al Qaidas målsettinger kan deles opp i ulike tidsperspektiver. Den umiddelbare målsettingen er trolig å kaste USA ut av Saudi-Arabia, både fordi de hellige byene ligger der og fordi dette regnes som sentrum for opprettelsen av kalifatet. Det mer langsiktige målet er å gjøre slutt på Vestlig og jødisk dominans over den islamske verden, samt drive korrupte, sekulære, vestligorienterte regimer fra makten i den muslimske verden. Tilslutt kan det hevdes at al Qaidas endelige mål er å gjenopprette kalifatet og etablere et verdensomspennende islamsk trosfellesskap, et såkalt umma. (Lia og Skjølberg, 2000).

Fjerdegenerasjons krigføring beskriver at aktørenes tilnærming for å nå sine målsettinger er å påvirke motstanderens vilje gjennom den hjemlige opinionen og det internasjonale samfunnet, samt at målsettingene skal være av en politisk karakter. Al Qaida er kanskje den organisasjonen som i størst grad har påvirket opinionen i så vel USA som hos resten av Vesten. De har klart å skape frykt og redsel hos motstandernes befolkning, og gjennom sine hemmeligholdte operasjoner og ikke-varslede aksjoner. At denne frykten blir opprettholdt er et poeng i seg selv, da dette medfører en vedvarende interesse for organisasjonen og stadige omtaler. På denne måten blir deres målsettinger stadig distribuert, samt at en slik omtale vekker nysgjerrighet og interesse som kan bidra til å øke rekrutteringen. I tillegg vil terskelen for motangrep øke, siden hemmeligholdelsen medfører at de blir lite synlig og dermed vanskelig å få øye på. Al Qaidas målsettinger er heller ikke nødvendigvis enkle å få øye på. I den vestlige verden fremstilles ofte al Qaida som en organisasjon bestående av islamistiske fundamentalister som drives av en religiøs ideologi der de ønsker å angripe vestlige verdier, tankesett og demokrati. Dette kan synliggjøres gjennom president Bushs tale til det amerikanske folk etter angrepene i 2001: *"Al Qaida is to terror what mafia is to crime. But its goal is not money; its goal is remaking the world – and imposing its radical beliefs on people everywhere."* (Bush, 2001). Ses al Qaida i dette perspektivet, møtes ikke kriteriet fra fjerdegenerasjons krigføring. Målsettingene til de ikke-statlige organisasjonene er i 4G beskrevet som politiske, ikke som målsettinger av ideologisk karakter. Analyseres derimot al Qaida og dets leder Osama bin Laden nærmere, vil det gjennom skrifter offentliggjort på Internett og ulike fathwahas gå frem at al

Qaida har en ganske så klar politisk målsetting. I bunn og grunn er det USAs utenrikspolitikk i Midtøsten som skal til livs, i hvert fall på kort sikt. (Hegghammer, 2004).

Thomas X. Hammes (2005) hevder at aktører innenfor 4G kjennetegnes ved at de har et lengre tidsperspektiv enn det vestlige land tradisjonelt har, der andre verdenskrig ble oppfattet som en lang og tærende krig. Hvilket tidsperspektiv al Qaida har for å nå sine målsettinger, synes noe uklart, men at det strekker seg over tiår, synes derimot ganske klart. Etter kampene mot Sovjetunionen i Afghanistan var over, har al Qaida og bin Laden ufortrødent rettet sitt fokus mot USA og Vesten, en kamp som fortsatt ikke anses over etter drøyt femten år. Teknologiens utvikling av krigføring vil være begrenset i henhold til fjerdegenerasjons krigføring, siden aktørene USA og Vesten vil stå ovenfor verken har tilstrekkelig ressurser eller besitter nødvendig kunnskap for å utvikle teknologi som er på høyde med vestlige stater. Like fullt fremheves det at informasjonsteknologien er av avgjørende betydning. Spredning av uformell informasjon mellom samfunn bidrar til svakere binding mellom nasjonalstaten og dens innbyggere og sterkere bånd til sub- og transnasjonale, etniske, religiøse og kulturelle grupper (Hammes, 2006). Al Qaida er kanskje den organisasjonen som har lyktes best i å utnytte tilgjengelig kommersiell informasjonsteknologi. Osama bin Laden og al Qaida har utnyttet dagens informasjonsteknologi for å spre sitt budskap og kringkaste sine målsettinger og ideologier, ikke bare ovenfor sine uttalte fiender, men også ovenfor muslimer rundt omkring i verden for å mane til kamp mot deres felles fiende. Fjerdegenerasjons krigføring omfattet ikke-statlige aktører som hadde politiske målsettinger. Bakteppet for deres oppslutning og handlekraft var en idédreven utviklingslinje, der ideer, ideologi og sammenfallende målsettinger blir mer vesentlig for krigføringen enn en teknologisk utvikling i en statlig ramme. Videre skisseres det et tidsperspektiv som er vesentlig lenger enn det vestlige stater tradisjonelt har tenkt hva gjelder konflikter og kriger. Innenfor målsettingsperspektivet synes al Qaida å passe godt til hvordan forfatterne av fjerde generasjons krigføring så for seg fremtidens trusler.

4.5 Metode- og virkemiddelperspektivet

Den israelske terroristforskeren Yoram Schweitzer mener syv kriterier kjennetegner de prinsipper og metoder al Qaida opererer etter. Disse er: lang forberedelsestid, grundig og omsorgsfull planlegging, operasjoner som hviler på lokal infrastruktur som bygges opp av en person som er trent i Afghanistan men med lokal kjennskap og som opererer som sivil for egen beskyttelse under planleggingen. Videre overvåkes operasjonene eller angrepene av en ekspert i "hovedkvarteret", operasjonene har til hensikt å skape store ødeleggelser og flest mulig døde, en eller flere selvmordsbombere benyttes, og al Qaida tar aldri på seg ansvar for operasjonene

(Schweitzer, 2001). Det amerikanske utenriksdepartementet anser at al Qaida står bak bombingene av World Trade Center i 1993, Riyadh i 1995, Dhahran i 1996, bombingene av de amerikanske ambassadene i Kenya og Tanzania i 1998, angrepet mot den amerikanske krysseren USS Cole i 2000, samt angrepene den 11. september 2001. Det er også viktig å se disse operasjonene i sammenheng med de aksjonene som har blitt avverget, som blant annet planlagte aksjoner mot flyplassene i Los Angeles, Long Beach og Ontari, samt FN-bygningen i 2000 (Bergen, 2002). Operasjonene markerer seg i form av store materielle skader og store tap av menneskeliv, samtidig som de bærer preg av at målene for terroraksjonene skal inneha stor symbolverdi og rokke ved følelsene til motstanderen. Dette skal igjen rokke ved motstandernes politiske beslutningstakere, som etter hvert vil innse at opprettholdelse av motstanden blir for dyrkjøpt (Bergen, 2001). Det er i forhold til disse gjennomførte og planlagte operasjonene vanskelig å peke på noen eventuelle restriksjoner hva gjelder maktbruk. Osama bin Ladens religiøse overbevisning er sannsynligvis årsaken til at han kan tillate seg å benytte virkemidler som klart bryter med internasjonale lover og regler. Han ville sannsynligvis ikke vært en hypervoldelig terrorist om han ikke hadde et verdensbilde hvor absolutt gode og absolutt onde krefter kjemper en altomfattende, kosmisk strid (Brekke, 2004). Aksjonene til al Qaida bærer preg av at målene skal inneha stor symbolverdi, tap av sivile menneskelig og store materielle skader, og derigjennom rokke ved følelsene til motstanderne.

Al Qaida har siden opprinnelsen i 1987 endret seg i takt med så vel endrede målsettinger, som endrede rammefaktorer. Etter angrepene mot World Trade Center og Pentagon i 2001 har organisasjonen vært under et konstant sterkt press. Men uavhengig av vestlige myndigheters innsats står al Qaidas målsettinger og ideologiske plattform fortsatt støtt, noen hevder sågar sterkere enn noen gang (Bruke, 2004). Al Qaida har vist seg å være svært fleksible og tilpasningsdyktige. Hoffmann (2006) mener dagens al Qaida kan sammenliknes med en stor forretning, der konseptet er lokale likesinnede representanter som er løst sammenkoblet med hverandre og klare for å bidra til oppfyllelse av organisasjonens målsettinger. Selv om al Qaida har endret seg fra sin opprinnelige form, er det fortsatt mange likheter i måten de opererer på. Et typisk trekk ved al Qaidas aksjoner, er koordinerte selvmordsaksjoner uten forvarsel i den hensikt å skape størst mulig ødeleggelse og antall drepte (Wilkinson, 2005). Selvmordsbombere kan årsaksforklares gjennom al Qaidas tolkning av jihad. Like fullt anses selvmordsbombere som billige og effektive, de skaper medieoppslag og viser omverden hvor sterkt man er dedikert til kampen som kjempes (Pape, 2005). Spektakulære terroraksjoner er blitt et kjennetegn for al Qaida. Dagens informasjonsteknologi og bedre kommunikasjonsmuligheter har gjort det enklere å operere og drive organisasjonens nettverk, samt spre informasjon til ulike media. Videoklipp

fra terrorhandlinger og ulike propaganda har blitt spredt i stor skala (Jenkins, 2006). Effektiv og overbevisende kommunikasjon og bruk av media er noe al Qaida har hatt suksess med. Dette er noe også amerikanerne anerkjenner, som for eksempel gjennom Richard Holbrookes uttalelse: *"How can a man in a cave outcommunicate the world's leading communication society?"* (The 9/11 Commission, 2004).

Som tidligere omhandlet har Afghanistan hatt en svært sentral plass for al Qaida, da spesielt i ly av Taliban og dets styre av landet. Organisasjonen var dels integrert i statsadministrasjonen sammen med det gamle Talibanstyret, og det kan således hevdes at den geriljakrigføringen som nå utøves i Afghanistan, også innbefatter medlemmer fra al Qaida. Ser vi på den tidligere omtalte organisasjonsstrukturen til al Qaida, samt deres bakgrunn fra krigføringen mot Sovjetunionen, kan det være belegg for å hevde at organisasjonen også innehar kapasiteter og kompetanse innenfor mer tradisjonell geriljakrigføring. Disse utføres blant den sivile befolkningen i Afghanistan, og de opptrer verken uniformert eller med andre typer identifikasjonsmerker. Dette er også bakgrunnen for at det som oftest er vanskelig å skille mellom hva som er medlemmer av al Qaida, og hvilke som representerer andre grupperinger som opererer i eksempelvis Afghanistan (Naylor, 2005). Ser man nærmere på de regulære kamper som etter 2001 utspant seg i Afghanistan, kan man tydelig se teknikker og taktikker som har sitt utspring fra tiden da Sovjetunionen okkuperte landet. Al Qaida har ikke gjennomført terrorangrep innenfor Afghanistan, men bidratt til talibans regulære kamper mot de alliertes intervensjon i Afghanistan.

Innenfor fjerdegenerasjons krigføring beskrives metoder som indirekte og asymmetriske. Lind et. al. argumenterer med dette som logisk og naturlig tilnærming for aktører innenfor 4G, siden den vestlige verden, med amerikanerne i spissen, fremstår som totalt teknologisk overlegne. Metodene utøves gjennom blant annet terrorisme, informasjonskrigføring gjennom media og internett, samt ukonvensjonelle virkemidler som retter seg mot motstanderes indre kjerne for å påvirke politiske beslutningstakere, kultur og økonomi. Det er vel ingen aktører i dag som til de grader benytter ukonvensjonelle virkemidler i et forsøk på å påvirke politiske beslutningstakere, gjennom sjokkerte terroraksjoner med stort innslag av selvmordsbombere, som al Qaida. De har gjennom sine operasjoner og aksjoner vist at de ikke skiller mellom militære og sivile. Dette gjenspeiles både gjennom egen organisasjon, der enkeltmenn og grupperinger opererer blant den sivile befolkningen, og overfor sine motstandere, der de ikke skiller mellom militære og sivile mål. Videre har al Qaida vist at de benytter seg av ikke-lineære tilnærminger med små grupperinger i et globalt nettverk, og ikke kun fokuserer på områder der de oppfatter at konflikten egentlig utspiller seg, nemlig i Midtøsten. Al Qaida er en

verdensomspennende nettverksorganisasjon, der celler og undergrupperinger er spredt. Dette innebærer at organisasjonen til en viss grad er selvsynkroniserende, samt svært utholdende. Medlemmene av disse ulike cellene opererer under skjul av andre virksomheter og ofte langt unna konfliktens kjerne. De er dermed vanskelige å spore, da de lever av og med det samfunnet de opererer fra (Gunaratna, 2003). Dette er i tråd med det Lind et. al. (1989) beskrev, fjerdegenerasjons krigføring treffer gjerne sine motstandere på hjemlig grunn, opererer globalt og skillet mellom sivile og stridene er helt eller delvis utvisket.

Som tidligere omtalt besitter al Qaida kapasiteter og kapabiliteter innenfor tradisjonell geriljakrigføring, noe vi kan se i forbindelse med kampene i Afghanistan de siste årene. Dette gjenspeiles også ved at al Qaidas ene strukturelement i ledelsen hadde en base for geriljakrig i Afghanistan. Dette poenget gjenspeiler et aspekt ved al Qaida som ikke gjenkjennes ved fjerde generasjons krigføring. Lind et. al. nevner ikke slike kapasiteter ved sin beskrivelse av 4G. Den første utviklingslinjen innenfor fjerde generasjons krigføring er den teknologidrevne. Her beskriver Lind et. al. høyteknologiske våpensystemer som muliggjør at mindre spredte enheter, bestående av intelligente soldater, kan ta ut utpekte mål og oppnå store effekter. Ser vi på de operasjoner og aksjoner al Qaida har gjennomført er de ikke i fullstendig overensstemmelse med karakteristika beskrevet i 4G. Man ikke se at høyteknologiske våpensystemer blir tatt i bruk gjennom de operasjoner og aksjoner som i dag kan anerkjennes al Qaida. De benytter seg i stor grad av åpen og tilgjengelig teknologi, herunder våpen, våpensystemer og kjente tradisjonelle eksplosivtyper. Der 4G hevder at teknologiutviklingen bidrar vesentlig til at en motstander ikke vil kunne håndteres med konvensjonelle midler og således kunne forrykke den tradisjonelle maktbalansen, synes altså ikke å kunne appliseres på organisasjonen al Qaida.

5 Konklusjon

Slutten på den kalde krigen og bortfallet av supermaktsspenningene har medført en klar dreining av maktbalansen på den internasjonale arena. Sammen med den økende globaliseringen, utviklingen av teknologi, samt fremveksten av internasjonale terroristorganisasjoner, har dette bidratt til å endre den sikkerhetspolitiske situasjonen. Dette frembringer tydelige behov for nye teorier og nye forklaringsmodeller. Disse kan ha til hensikt å bidra til nye diskusjoner omkring hvordan fremtiden vil kunne arte seg, og eventuelt hvilke konsekvenser dette vil kunne ha. Det kan synes som om flere av disse teoriene blir omtalt med liten presisjon og med mangelfull innsikt i ulike debatter, men like fullt referert til i ulike sammenhenger. Denne

studien har hatt til hensikt å se nærmere på teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring, samt å undersøke i hvilken grad terrorist- og nettverksorganisasjonen al Qaida kan appliseres til teorien.

5.1 Hvordan kan fjerdegenerasjons krigføring forstås?

I den vestlige militærteoretiske diskurs omtales ofte fjerdegenerasjons krigføring som en av flere slike teorier og forklaringsmodeller. Den hadde sin opprinnelse umiddelbart etter Berlin-murens fall i 1989, og utfordret datidens syn som var basert på et interstatlig perspektiv og følgelig preget av den kalde krigen. Fjerdegenerasjons krigføring skisserte at en ny trussel var i emning, og man trengte derfor nytt tankesett på hvordan forberede seg til fremtidige kriger og konflikter. Teorien representerte således starten på en helt ny debatt omkring hvordan fremtidige kriger og konflikter ville arte seg, hvilke aktører man kunne stå ovenfor, samt hva som ville gjøre disse i stand til å utfordre teknologiske overlegne stater som USA og andre deler av Vesten.

Fjerdegenerasjons krigføring hadde sitt utspring i miljøet omkring United States Marine Corps, og ble opprinnelig publisert gjennom deres offisielle tidsskrift Marine Corps Gazette. Som tidligere omtalt kan det være ulike drivkrefter bak enkelte miljøers hensikter med å utvikle nye teorier og forklaringsmodeller, samt hvordan de omtaler andre miljøers utviklede teorier. Teorien omkring fjerdegenerasjons krigføring er i dette henseende ikke noe unntak. Teorien er hovedsakelig omtalt og debattert innenfor USMC, og bidrag fra andre miljøer som US Army har kun vært representert gjennom kritikk. Kritikken fjerdegenerasjons krigføring har møtt har hovedsakelig bestått i manglende faktaunderbygging, rammeverket med de tre tidslinære foregående generasjoner, samt tapet av nasjonalstatens monopol på krigføring som følge av økt globalisering. Studiens tilnærming har vært å se 4G i et noe bredere teoretisk perspektiv. Studien indikerer at sentrale karakteristika som belyses innenfor fjerdegenerasjons krigføring er vel underbygget og grunnlagt i teorier fra andre miljøer og skoleretninger fra ulike deler av verden. I et vitenskapsteoretisk perspektiv kan det derfor hevdes at fjerdegenerasjons krigføring kan ses på som en troverdig forklaringsmodell og teori om hvilke trusler vi står ovenfor.

Fellestrekk ved tidligere generasjoners krigføring er at det er statens militære styrker som danner basis, og de skiller seg fra hverandre i kraft av varierende anvendelse av militærmakt i form av ulike operasjonskonsepter. Innen fjerde generasjons krigføring vil ikke-statlige aktører danne basis for fremtidig krigføring, noe som representerer et brudd med tidligere generasjoner, samt at disse føler seg ubundet av internasjonale konvensjoner. Videre baseres grunnlaget og målsettingene til aktørene i større grad på ideologiske motiver snarere enn staters interne anliggende, slik som religion, etnisitet og økonomisk vinning. Like fullt opererer aktørene med målsettinger som er av politisk art. Metoder og virkemidler innrettes med en helhetlig

tilnærming. Dette innebærer at det søkes å unngå direkte konfrontasjon mot militærmakten, men at hele samfunn blir kamparena. De retter sine angrep mot andre deler av strukturelementer i samfunnet som oppleves som sårbare, noe som forsterker bruddet med tidligere generasjoner ytterligere. Dette gjøres med den hensikt å få sine motstandere til å anse omkostningene for å videreføre krigen eller konflikten som for stor. Terrorangrep omtales innenfor fjerdegenerasjons krigføring som et bilde på aktørens metoder og virkemidler. Hensikten er å skape blest omkring sine målsettinger gjennom aksjoner der sivile mennesker og store materielle skaper blir målet. Teknologien åpner muligheter for større grad av selvsynkronisering, informasjonsutveksling, operasjoner over store geografiske områder, samt større evne til angrep direkte mot motstanderens hjemlige arena. Dette, selv om konflikten kjerner finnes andre steder i verden.

5.2 Representerer al Qaida et eksempel på fjerdegenerasjons krigføring?

Den internasjonale terrorismen har til fulle tilpasset sine aksjoner til det globaliserte samfunn, og utgjør i dag den største sikkerhetspolitiske utfordring for de fleste land i den vestlige verden. Al Qaida fremstår som selve symbolet på hva den vestlige verden forbinder med internasjonal terrorisme, men det var ikke før etter angrepene i 2001 at organisasjonen for alvor ble allment kjent. Al Qaida hadde sin opprinnelse på slutten av 1980-tallet, der deres fokus var sentrert om kampene i Afghanistan. Det var først på 1990-tallet at organisasjonen for alvor rettet sin fokus mot Vesten generelt og USA spesielt, noe som kulminerte i angrepene i New York og Washington. Således kan det hevdes at al Qaida ikke var i tankene til forfatterne av fjerdegenerasjons krigføring ved dens tilblivelse. Innen fjerdegenerasjons krigføring beskrives ikke-statlige aktører som understøttes finansielt av illegal virksomhet. Selv om det hersker stor usikkerhet om al Qaidas økonomiske støtte, er det allikevel hevet over enhver tvil at den har mottatt støtte fra legale stater og annen legal virksomhet. Dette kan tolkes som at al Qaida har bredere støtte i verdensopinionen enn de aktører som beskrives i den opprinnelige artikkelen vedrørende 4G. Dette kan innebære at al Qaida, og organisasjonens målsettinger, også kan synes å representere enkelte stater. Disse uttrykker ikke nødvendigvis støtte til al Qaidas virkemidler, men kan like fullt representere en støtte til enkelte av al Qaidas uttalte målsettinger og således bidra til at organisasjonen opprettholder sin kamp. Etter angrepene i 2001 ble det dog besluttet gjennom sanksjoner fra FN at videre understøttelse ikke skulle finne sted, det ble sågar ulovlig å bistå organisasjonen med finansiell støtte. Videre synes det klart, selv om al Qaida og Osama bin Laden har hatt nær knytning til ulike staters ledelse, og sågar utgjort en rolle i det religiøse

prosjektet Taliban i sin tid hadde i Afghanistan, at organisasjonen i dag fremstår som en ikke-statlig aktør.

Når det gjelder ledelse, synes det ikke som om al Qaida er en organisasjon som fullt ut representerer de karakteristika som beskrives i fjerdegenerasjons krigføring. 4G beskriver en aktør som leder sine små spredte grupperinger i et globalt nettverk gjennom oppdragsbasert og desentralisert ledelse, der små selvsynkroniserende enheter kan virke over store områder. Som tidligere vist har ledelsen i al Qaida en hierarkisk struktur, samtidig som den er innrettet i et nettverk. Alle operasjoner planlegges sentralt, og ved iverksettelse av operasjoner og aksjoner overvåkes disse av sentrale aktører i al Qaidas ledelse i deres hovedkvarter. De opererer globalt under dekke av sivil virksomhet, men det kan ikke belegges at de benytter oppdragsbasert ledelse eller om grupperingene opererer selvsynkroniserende. Like fullt kan det hevdes at al Qaidas nettverksorganisering gjør organisasjonen svært overlevelsesdyktig og lite sårbar, og kan fortsette sin virksomhet selv om enkelte celler blir satt ut. Videre tilfredsstillende organisasjonen andre aspekter beskrevet innenfor fjerdegenerasjons krigføring, herunder en endret tilnærming på manøverorientering og at de i mindre grad er avhengig av sentralisert logistikk. Som det fremgår av analysen besitter al Qaida også kapasiteter og kapabiliteter innenfor tradisjonell geriljakrigføring, noe vi kan se i forbindelse med kampene i Afghanistan de siste årene. Dette synliggjøres også ved at al Qaidas ene strukturelement i ledelsen hadde en base for geriljakrig i Afghanistan. Dette poenget gjenspeiler et aspekt ved al Qaida som ikke beskrives ved fjerdegenerasjons krigføring. På den annen side beskriver teorien aktører som benytter seg av metoder og virkemidler som er av indirekte og asymmetrisk form, og som har til hensikt å ryste motstanderen og deres politiske ledelse. Ser man nærmere på geriljatakikk som en form for krigføring, omtales denne som både indirekte og asymmetrisk i sin form. Videre er det hevet over enhver tvil at al Qaida ved hjelp av indirekte metoder, har benyttet seg av ukonvensjonelle virkemidler i sin kamp mot Vesten og USA. Selv om studien har identifisert ulike elementer ved al Qaida som divergerer noe med enkelte karakteristika ved fjerdegenerasjons krigføring, synes det allikevel ganske klart at al Qaida i stor grad representerer det trusselbilde som fjerdegenerasjons krigføring beskriver. Om fjerdegenerasjons krigføring fremstår som en fruktbar teori og forklaringsmodell for dagens utfordringer USA og Vesten står overfor, samt om andre aktører enn al Qaida i like stor grad tilfredsstillende sentrale karakteristika ved 4G, er derimot et annet spørsmål.

Kilder og litteratur

- Ahmad, Aijaz. 2003. Contextualizing conflict: The US war on terrorism. *War and the media*.
Editors: Thussu, Daya Kishan and Freedman, Des. London: SAGE Publications.
- Alexander, Yonah og Swetnam, Michael S. 2001. *Usama bin Ladens al-Qaida: Profile of a Terrorist Network*. USA, Ardsley: Transnational Publishers Inc.
- Bacharach, Samuel B. 1989. Organizational Theories: Some Criteria for Evaluation. *Academy of Management Review*, Vol 17, No 4.
- Bean, Mark H. 1995. Fourth Generation Warfare. *Marine Corps Gazette*, Vol. 79, No 3, March 1995, pp. 53-54.
- Bergen, Peter L. 2001. *Inside the Secret World of Osama bin Laden*. London: Weidenfield & Nicolson.
- Bergen, Peter L. 2002. *Hellig Krig – Osama bin Ladens hemmelige nettverk*. Norge: N. W. Damm & Sønn A.S.
- Blucher, Richard. 2002. Fjerdegenerasjons krigføring – hadde Lind rett? *Norsk Militært Tidsskrift*, nr 5 2002.
- Bobbit, Phillip. 2002. *The Shield of Achilles: War, Peace and the Course of History*. New York: Knopf.
- Brekke, Torkel. 2004. *Kains Barn – Religion og vold fra Det gamle testamentet til 11. september*. Oslo: Humanist Forlag AS.
- Bunker, Robert J. 1994. The Transition to Fourth Epoch War. *Marine Corps Gazette*, September 1994, p 22.
- Burke, Jason. 2004. *Al Qaeda – The True Story of Radical Islam*. London: I. B. Tauris & Co Ltd.
- Burns, Tom og Stalker, George M. 1961. *The Management of Innovation*. London: Tavistock.
- Bush, George W. 2001. Tale til Kongressen den 20. September 2001. Fra U.S. Department of State. <http://www.state.gov/s/ct/rls/pgtrpt/> Benyttet 12.03.2007.
- Bush, George W. 2001. Tale til det amerikanske folk den 20. September 2001, "Freedom at War with Fear" <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>. Benyttet 29.03.2007
- Cerny, Phillip. 1998. Neomedievalism, Civil War and the New Security Dilemma: Globalisation as Durable Disorder," *Civil Wars* 1, no. 1, pp. 36-64.
- Cheek, Gary. 2002. Effect-Based Operations: The end of Dominant Maneuver? *Strategic Studies Institute Study*. <http://carlisle-www.army.mil/ssi/pubs/2002/tranxcon/tramscpn.htm> Benyttet

10.05.2007.

Clarke, Richard A. 2004. *Against All Enemies. Inside America's War on Terror*. New York: RAC Enterprises, Inc.

Clausewitz, Carl von. 1976. *On War*. Edited and Translated by Michael Howard and Peter Paret. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Coker, Christopher. 2003. *Humane Warfare*. London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Cole, Myke. 2005. From The Military: Applying 4GW Theory to The Intelligence Community. http://www.d-n-i.net/fcs/cole_lessons_from_the_military.htm Benyttet 25.02.2007

Creveld, Martin van. 1991. *The Transformation of War*. New York: Free Press.

Devold, Kristin Krohn. 2003. FMIn's foredrag ved Oslo Militære Samfunn, 6. juni 2003. <http://odin.dep.no/odinarkiv/norsk/bondevikII/fd/taler/010011-090078/dok-n.html>. Benyttet 10.02.2007.

Diesen, Sverre. 2000. *Militær Strategi. En innføring i maktens logikk*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

Doran, Michael S. 2001. Somebody Else's Civil War. *Foreign Affairs*. Vol. 81, No. 1, pp. 22 - 42.

Echevarria II, Antulio J. 2005. *Fourth-Generation War and Other Myths*. Carlisle Barracks: Strategic Studies Institute.

Engene, Jan Oskar. 1994. *Europeisk Terrorisme – Vold, Stat og Legitimitet*. Oslo: TANO.

Evans, Gareth. 2005. *The Global Response to Terrorism*. Presentation held in Sidney on the 27. September 2005 by the President of the International Crises Group. <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3705&1=1> Benyttet 17.02.2007.

Franks, Tommy. 2004. *American Soldier*. New York: Harper Collins Publishers Inc.

Gould, Harold A. og Spinney, Franklin C. 2001. *Fourth Generation Warfare Is Here*. http://www.defence-and-society.org/fcs/gould_spinney_4GW.htm. Benyttet 15.02.2007.

Greenberg, Karen J. 2005. *Al Qaida Now – understanding today's terrorists*. New York: Cambridge University Press.

Grossman, Elaine M. 2001. Key Review Offers Scant Guideline On Handling 4th Generation Threats. *Inside The Pentagon*, Washington Publishers, 4 October 2001.

Gunaratna, Rohan. 2003. *Inside al Qaeda – Global Network of Terror*. London: Hurst & Company.

Hammes, Thomas X. 1994. The Evolution of War: The Fourth Generation. *Marine Corps*

- Gazette*, Vol. 78, No 9, September 1994, pp. 35-44.
- Hammes, Thomas X. 2005. Insurgency: Modern Warfare Evolves into a Fourth Generation. *Strategic Forum*, No 214, Institute for National Strategic Studies, January 2005.
- Hammes, Thomas X. 2006. *The Sling and The Stone. On War In The 21st Century*. Unites States: Zenith Press, MBI Publishing Company.
- Hassan, Hamdi A. 2004. *Al-Qaeda: The Background of the Pursuit for Global Jihad*. Stockholm, Sweden: Almquist & Wiksell International.
- Hegghammer, Thomas. 2004. *Betraktninger om Al-Qaidas ideologiske utvikling*. FFI Notat 04/99811. Kjeller: Forsvarets Forskningsinstitutt.
- Hellevik, Ottar. 2002. *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hobson, Rolf. 2005. *Krig og strategisk tenkning i Europa 1500-1945*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Hoffmann, Bruce. 1998. *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Hoffmann, Bruce. 2005. *Lessons of 9/11*. USA, Santa Monica: RAND Cooperation.
- Hoffmann, Bruce. 2006. *Combating Al Qaeda and the Militant Threat*. Santa Monica: RAND Cooperation.
- Hovi, Jon og Rasch, Bjørn Erik. 1996. *Samfunnsvitenskapelige analyseprinsipper*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Huntington, Samuel P. 1996. *The Clash of Civilizations and the Remarking of World Order*. New York: Simon and Schuster.
- Høiback, Harald. 2003. *Kan vi lære av historien? En studie i militær kompetansefilosofi*. *Forsvarsstudier 1/2003*. Oslo: Hamtrykk A/S.
- Jackson, Robert og Sørensen, Georg. 2003. *International Relations. Theories and approaches*. Oxford: University Press.
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2005. *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Jacquard, Roland. 2002. *In The Name of Osama bin Laden. Global terrorism & the Bin Laden Brotherhood*. Durham and London: Duke University Press.
- Jenkins, Brian M. 2003. "The US response to terrorism and its implications for transatlantic relations". *Shift or Rift – Assessing US-EU relations after Iraq*. Lindstrom, Gustav (ed.). Paris: Institute for Security Studies.
- Jenkins, Brian M. 2006. *The New Age of Terrorism*. Santa Monica: RAND Cooperation.
- Johnson, Chalmers. 1982. *Revolutionary Change. Second Edition*. California: Stanford

- University Press.
- Kaldor, Mary. 1999. *New & Old Wars: Organised Violence in a Global Era*. Cambridge, U.K.: Polity Press.
- Kaplan, Robert D. 1996. *The Ends of the Earth: A Journey at the Dawn of the Twenty-First Century*. New York: Random House.
- Kjølborg, Anders. 2003. *Når religionene blir truet: Årsaker til og konsekvenser av islamistiske grupper sikkerhetsisering av religion*. FFI Rapport-2003/00330. Kjeller: Forsvarets Forskningsinstitutt.
- Krugolov, V. V. 1998. Om væpnet konflikt i fremtiden. *Vojennaja Mysl*. Moskva, september – oktober 1998, nr. 5, s. 54-58.
- Krugolov, V. V. og Sosnovskji, M. Y. 1998. Utviklingstendenser i væpnet konflikt i dag. *Vojennaja Mysl*. Moskva, september-oktober 1998, nr. 2, s. 39-45.
- Kvernbekk, T. 2002. Vitenskapsteoretiske perspektiver. I T. Lund (red.), *Innføring i forskningsmetodologi* (19-78). Oslo: Unipub forlag.
- Leonard, Robert R. 1991. *The Art of Maneuver: Maneuver Warfare Theory and AirLand Battle*. US: Presidio Press.
- Lesser, Ian O., Hoffmann, Bruce, Arquilla, John, Ronfeldt, David og Zanini, Michele C. 1999. *Countering the New Terrorism*. USA, Santa Monica: RAND Cooperation.
- Lewis, Bernard. 2003. *The Crises of Islam – Holy War and Unholy Terror*. USA: The Modern Library.
- Lia, Brynjar. 2000. "Mot nye og farligere former for terrorisme", *Internasjonal politikk*. Vol. 58, No. 3. Oslo.
- Lia, Brynjar og Hansen, Annika S. 1999. *An Analytical Framework for the Study of Terrorism and Asymmetric warfare*, FFI.Report 99/04218. Kjeller: Forsvarets Forskningsinstitutt.
- Lia, Brynjar og Skjølborg, Katja H-W. 2000. *Why Terrorism Occurs – A Survey of Theories and Hypotheses on the Cause of Terrorism*. FFI Report 2000/02769. Kjeller: Forsvarets Forskningsinstitutt.
- Liang, Qiao & Xiangsui, Wang. 1999. *Unrestricted Warfare*. Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House.
- Lind, William S. 1985. *Maneuver Warfare Handbook*. Westview Special Studies in Military Affairs. Boulder and London: Westview Press.
- Lind, William S., Nightengale, Keith, Schmitt, John F., Sutton, Joseph W. og Wilson, Gary I. 1989. *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*. *Marine Corps Gazette*, October

- 1989, Pages 22-26.
- Lind, William S., Schmitt, John F. og Wilson, Gary I. 1994. Fourth Generation Warfare: Another Look. *Marine Corps Gazette*, Vol. 78, No 12, December 1994, pp. 34-37.
- Lind, William S. 2004. Understanding Fourth Generation War. *Military Review*, Vol. 84, No. 5, September/October 2004, pp 12-16.
- Lind, William S. 2005. *The Next Conservatism and Fourth Generation War*.
<http://freecongress.org/commentaries/2005/051107.asp>. Benyttet 10.01.2007.
- Lind, William S. 2007. Etter samtale utført av Tore Kr. Halvorsen i forbindelse med studietur til USA gjennomført ved Forsvarets Stabsskole januar 2007.
- Lock-Pullan, Richard. 2006. *US Intervention Policy and Army Innovation. From Vietnam to Iraq*. London/New York: Routledge.
- Løkken, Erland og Høiback, Harald. 2004. Militær transformasjon – gammelt nytt i nye gevanter? *Norsk Militært Tidsskrift*, nr 2 2004.
- McKenzie Jr., Kenneth F. 1993. Elegant irrelevance: Fourth Generation Warfare. *Parameters*, Autumn 1993, pp. 51-60.
- Mueller, John. 1989. *Retreat from Doomsday: The Obsolescence of Major War*. New York: Basic Books.
- Nacos, Birgitte L. 2000. *Accomplice or Witness? The Media's Role in Terrorism*. USA: Current History April 2000.
- Najjar, Fauzi. 2005. The Arabs, Islam and Globalization. *Middle East Policy Council Journal*. Vol XII, Fall 2005, No. 3.
- Naylor, Sean. 2005. *Not a Good Day to Die*. New York: The Berkley Publishing Group.
- Oliker, Olga, 2001. *Russia's Chechen Wars 1994-2000, Lessons from Urban Conflict*. Santa Monica, Arroyo Center: RAND.
- Pape, Robert A. 2005. *Dying to Win. The Strategic Logic of Suicide Terrorism*. USA: Random House.
- Peters, Ralph. 1999. *Fighting for the Future: Will America Triumph?* Mechanicsburg, Penna: Stackpole Books.
- Poncy, C. 2004. Remark on the Nature of Terrorist Financing and Means of Identifying Terrorist Financing Networks, *Fighting Terrorism: Financial and Economic Aspects. Occasional Paper, NATO Defence College*.
- Popper, Karl. 1959. *The Logic of Scientific Discovery*. New York: Harper & Row.
- Posen, B. R. 2003. Command of the Commons: The Military Foundation of the U.S. Hegemony. *International Security*, Vol. 28, No 1.

-
- Rekkedal, Nils Marius. 2001. *Moderne krigskunst: Militærmakt under omforming*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Rekkedal, Nils Marius. 2003. *Moderne krigskunst – en presentasjon av moderne militærmakt og militærteori*, utgitt av Forsvarets Stabsskole. Oslo: A.s Reistad Offset
- Rekkedal, Nils Marius. 2005. *Opprør og opprørsbekjempning – Begreper, problemstillinger og utviklingstrender*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Rue, Torbjørn. 2004. Er USAs Nye Sikkerhetsstrategi en tilpasning til fjerde generasjons krigføring? *Norsk Militært Tidsskrift 01-2004*.
- Schweitzer, Yoram. 2001. *The Bin Laden Principle*. <http://www.ict.org.il/> Benyttet 09.02.2007
- Simon, Steven og Benjamin, Daniel. 2002. The Terror. *Survival*, vol. 43, no 4.
- Sliptsjenko, V. I. 1993. A Russian analysis of Warfare Leading to the Sixth Generation. *Field Artillery*, October 1993, pp 38-41.
- Stewart, Del. 2004. Deconstructing the Theory of 4th Generation Warfare. *Military Intelligence Professional Bulletin*. October-December 2004, pp. 35-38.
- Szelowski, David W. 2003. Fourth-Generation Warfare Minus Five. *Marine Corps Gazette*, May 2003, pp. 66-68.
- The 9/11 Commission. 2004. *Final Report of The National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States*. New York: W. W. Norton & Company.
- Toffler, Alvin and Heidi. 1993. *War and Anti-War: Survival at the Dawn of the 21st Century*. Boston: Little, Brown.
- Widen, Jerker & Ångström, Jan. 2005. *Militärteoriens Grunder*. Stockholm: Försvarsmakten.
- Wilcox, Greg & Wilson, Gary I. 2002. Military Response to Fourth Generation Warfare on Afghanistan. http://www.d-n-i.net/fcs/wilson_wilcox_military_responses.htm Benyttet 27.02.2007.
- Wilkinson, Paul. 2005. International terrorism: the changing threat and the EU's response. ISS Chaillot Paper No. 84. <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai84e.html>. Benyttet 05.04.2007.
- Wilson, Gary I., Bunkers, Frank og Sullivan, John P. 2001. The next conflict. *Marine Corps Gazette*, November 2001, Vol. 85, No. 11, pp. 72-73.
- Windheim, Ivar. 2003. Terrorisme – et mangelodet troll. *Ekko*, desember 2003. Norsk Utenrikspolitisk Institutt Internettidsskrift. <http://www.nupi.no>. Benyttet 10.02.2007.
-